

Rhan E – Dilysu a chyfrif y pleidleisiau

Etholiadau llywodraeth leol yng
Nghymru a Lloegr: canllawiau i
Swyddogion Canlyniadau

Rhagfyr 2016 (diweddarwyd ym mis Gorffennaf 2018)

Yn y canllawiau hyn, rydym yn defnyddio 'rhaid' wrth gyfeirio at ofyniad cyfreithiol penodol. Rydym yn defnyddio 'dylai' ar gyfer eitemau sydd yn arfer a argymhellir yn ein barn ni, ond nad ydynt yn ofynion cyfreithiol.

Cyfieithiadau a fformatau eraill

Mae ein canllawiau a'n hadnoddau ar gyfer yr etholiadau hyn hefyd ar gael yn Saesneg.

I gael gwybodaeth am sut i gael y cyhoeddiad hwn mewn iaith arall, neu mewn print bras neu Braille, cysylltwch â'r Comisiwn Etholiadol:

Ffôn: 020 7271 0500

E-bost: cyhoeddiadau@comisiwnetholiadol.org.uk

Diweddariadau i'r ddogfen hon

Diweddarwyd	Disgrifiad o'r newid
Tachwedd 2017	Diweddarwyd er mwyn cwmpasu dileu arsylwyr achrededig (paragraff 3.12) ac ymhelaethu ar y canllawiau ar gyhoeddi'r canlyniad er mwyn cwmpasu cywiro'r canlyniad llafar ar unwaith lle gwneir camgymeriad (paragraffau 6.62 a 6.63).
Gorffennaf 2018	Diweddarwyd er mwyn ystyried Rheoliad Diogelu Data Cyffredinol yr UE a Deddf Diogelu Data 2018

Cynnwys

1	Egwyddorion ar gyfer proses dilysu a chyfrif effeithiol	3
2	Paratoi ar gyfer y prosesau dilysu a chyfrif	1
	Cynllunio ar gyfer y prosesau dilysu a chyfrif.....	2
	Amseriad y prosesau dilysu a chyfrif	2
	Staffio	4
	Diwyg a chyfarpar yn y lleoliad dilysu a chyfrif.....	4
	Cyfathrebu yn ystod y prosesau dilysu a chyfrif.....	5
	Rheoli'r rhai sy'n bresennol.....	7
	Sicrhau diogelwch papurau pleidleisio	7
3	Bod yn bresennol yn ystod y prosesau dilysu a chyfrif.....	9
	Pwy all fod yn bresennol?	9
	Rheoli mynediad	10
	Asiantiaid cyfrif.....	11
	Arsylwyr achrededig	11
	Cynrychiolwyr y Comisiwn	13
	Y cyfryngau.....	13
4	Derbyn deunyddiau o'r gorsafoedd pleidleisio a blychau papurau pleidleisio post wedi'u selio	14
	Derbyn blychau papurau pleidleisio drwy'r post wedi'u selio.....	15
5	Dilysu	16
6	Y broses gyfrif.....	21
	Cyfrif y pleidleisiau	21
	Cymysgu.....	22
	Didoli a chyfrif	22

Papurau pleidleisio amheus.....	25
Papurau pleidleisio a dorrwyd.....	29
Cysoni.....	29
Cysoni ar gyfer seddau gwag un aelod.....	30
Cysoni ar gyfer seddau gwag aml-aelod.....	30
Canlyniadau dros dro ac ailgyfrif.....	31
Pleidleisiau cyfartal	34
Datgan y canlyniadau	36

1 Egwyddorion ar gyfer proses dilysu a chyfrif effeithiol

1.1 Dylech sicrhau y gall eich trefniadau o ran dilysu a chyfrif gyflawni'r egwyddorion allweddol ar gyfer proses ddilysu a chyfrif effeithiol, sef:

- Mae pob proses yn dryloyw, gyda thrywydd archwilio clir a diamwys.
- Mae'r broses ddilysu yn arwain at ganlyniad cywir. Golyga hyn fod nifer y papurau pleidleisio ym mhob blwch naill ai'n cyfateb i nifer y papurau pleidleisio a ddosbarthwyd fel y'i nodwyd ar y chyfrif papurau pleidleisio neu, os nad felly y mae:
  - mae'r hyn sydd wedi achosi'r amrywiant wedi cael ei nodi a gellir ei esbonio, a/neu
  - mae'r blwch wedi cael ei ailgyfrif o leiaf ddwywaith, nes bod yr un nifer o bapurau pleidleisio yn cael eu cyfrif ar ddau achlysur olynol
- Mae'r broses gyfrif yn arwain at ganlyniad cywir, lle mae:
  - ar gyfer seddau gwag un aelod, cyfanswm y pleidleisiau a fwriwyd i bob ymgeisydd a chyfanswm y pleidleisiau a wrthodwyd, yn cyfateb i gyfanswm y papurau pleidleisio a roddwyd ar y datganiad dilysu ar gyfer yr etholiad
  - ar gyfer seddau gwag aml-aelod, cyfanswm y pleidleisiau a roddwyd i bob ymgeisydd, wedi'u hychwanegu at nifer y pleidleisiau a wrthodwyd (h.y. nifer y pleidleisiau a wrthodwyd yn llwyr wedi'u lluosio â nifer y seddau gwag ynghyd â nifer y pleidleisiau a wrthodwyd o'r pleidleisiau hynny a wrthodwyd yn rhannol), ynghyd â nifer y pleidleisiau nas defnyddiwyd yn cyfateb i gyfanswm y pleidleisiau a ddisgwyliwyd (h.y. cyfanswm y papurau pleidleisio fel y'u rhoddir ar y datganiad dilysu wedi'i luosi â nifer y seddau gwag)
- Mae'r broses dilysu a chyfrif yn amserol.
- Cedwir cyfrinachedd y bleidlais bob amser.
- Diogelir papurau pleidleisio a deunyddiau ysgrifennu eraill bob amser.
- Caiff gwybodaeth yn ystod y broses dilysu a chyfrif ei chyfleu mewn ffordd glir ac amserol.

Etholiadau maerol awdurdodau lleol ac awdurdodau cyfunol

Mae cyfrif etholiad maerol awdurdod lleol ac awdurdod cyfunol yn cynhyrchu canlyniad cywir lle mae:

a) yn achos etholiad â dau ymgeisydd, cyfanswm y pleidleisiau a fwriwyd i bob ymgeisydd a chyfanswm y pleidleisiau a wrthodwyd yn cyfateb i gyfanswm y papurau pleidleisio a roddwyd ar y datganiad dilysu ar gyfer yr etholiad

b) yn achos etholiad â thri ymgeisydd neu fwy:

- yn y cyfrif cyntaf, mae cyfanswm y pleidleisiau ffafriaeth gyntaf a fwriwyd i bob ymgeisydd a chyfanswm y pleidleisiau a wrthodwyd yn cyfateb i gyfanswm y papurau pleidleisio a roddwyd ar y datganiad dilysu ar gyfer yr etholiad

- yn yr ail gyfrif, lle bo angen, mae cyfanswm y papurau pleidleisio sy'n cynnwys pleidlais ffafriaeth gyntaf i'r ymgeiswyr hynny nad arhosodd yn yr etholiad yn cyfateb i: gyfanswm y papurau pleidleisio sy'n cynnwys pleidlais ail ffafriaeth ddilys i ymgeisydd sy'n parhau i ymladd yr etholiad, yn ogystal â chyfanswm y papurau pleidleisio sy'n cynnwys pleidlais ail ffafriaeth i ymgeisydd nad yw'n ymladd yr etholiad mwyach, a chyfanswm y papurau pleidleisio a wrthodwyd yn yr ail gyfrif

Refferenda maerol / refferendwm cynllunio cymdogaeth

Ar gyfer refferendwm maerol neu refferendwm cynllunio cymdogaeth, dylai pob cyfeiriad yn y rhan hon at bleidleisiau ar gyfer ymgeisydd gael ei ddehongli fel pleidleisiau ar gyfer un o'r atebion i'r cwestiwn refferendwm.

Mewn refferendwm maerol, dylai pob cyfeiriad at 'ymgeiswyr ac asiantiaid' gael ei ddehongli fel 'trefnwyr deisebau' a dylai cyfeiriadau at 'asiantiaid cyfrif' gael eu dehongli fel 'arsylwyr cyfrif' a benodir at ddibenion y refferendwm.

Mewn refferendwm cynllunio cymdogaeth dylai pob cyfeiriad at 'asiantiaid cyfrif' gael ei ddehongli fel 'arsylwyr cyfrif' at ddibenion y refferendwm.

1.2 Yn ogystal ag ystyried sut i sicrhau y bydd eich prosesau yn eich galluogi i gydymffurfio â'r egwyddorion allweddol, bydd angen i chi ystyried ffactorau ymarferol perthnasol eraill a fydd yn effeithio ar y ffordd y caiff y broses dilysu a chyfrif ei threfnu a'i hamseriad, megis:

- maint eich ardal ac i ble y mae eich ardal lle y cynhelir etholiadau yn ymestyn
- daearyddiaeth eich ardal
- digwyddiadau pleidleisio eraill sy'n cael eu cynnal ar yr un diwrnod yn eich ardal
- maint a chapasiti eich lleoliad
- cost
- tryloywder i ymgeiswyr, asiantiaid ac arsylwyr

Etholiadau maerol awdurdodau cyfunol

Mewn etholiad maerol awdurdod cyfunol, bydd angen i chi ystyried unrhyw ganllawiau neu gyfarwyddiadau gan Swyddog Canlyniadau yr Awdurdod Cyfunol (SCAC). Mae gan y SCAC gyfrifoldeb am goladu cyfansymiau lleol a

datgan y canlyniad ar gyfer yr ardal awdurdod cyfunol. Mae canllawiau i SCACau ar y prosesau dilysu, cyfrif a choladu canlyniadau i'w gweld yn ein [Canllawiau i Swyddogion Canlyniadau Awdurdodau Cyfunol: Cyflawni prosesau allweddol](#). Ceir canllawiau i SCACau ar gynllunio ar gyfer yr etholiad yn ein dogfen [Canllawiau Cynllunio i Swyddogion Canlyniadau Awdurdodau Cyfunol](#).

2 Paratoi ar gyfer y prosesau dilysu a chyfrif

2.1 Mae'r bennod hon yn ymwneud â'r ystyriaethau cyffredinol y bydd angen i chi eu hystyried wrth baratoi ar gyfer y prosesau dilysu a chyfrif yn eich ardal.

2.2 Gellir trefnu'r prosesau dilysu a chyfrif mewn sawl ffordd. Yn y naill achos neu'r llall, dylai eich cynllun prosiect gynnwys eich trefniadau ar gyfer rheoli'r prosesau dilysu a chyfrif.

Etholiadau maerol awdurdodau cyfunol

Mewn etholiad maerol awdurdod cyfunol, mater i chi fel Swyddog Canlyniadau Lleol, mewn trafodaeth â'r SCAC, yw penderfynu pa ddull sydd fwyaf priodol ar gyfer eich amgylchiadau lleol.

Dylid darllen y canllawiau hyn ochr yn ochr â'r [pecyn cymorth dilysu a chyfrif](#), sy'n ymdrin â'r agweddau mwy ymarferol ar gynnal y prosesau dilysu a chyfrif, yn ogystal â'r penderfyniadau y bydd angen i chi eu gwneud ynglŷn â'r ffordd orau o reoli'r prosesau hyn.

Rydym yn cydnabod nad oes dull 'un ateb i bawb' y gellir ei ddefnyddio wrth gyflawni'r prosesau dilysu a chyfrif mewn etholiad. Mae gan bob ardal ei hamgylchiadau ei hun a fydd yn dylanwadu ar y penderfyniadau y mae'n rhaid i chi eu gwneud wrth gynnal y prosesau dilysu a chyfrif. Nod y pecyn cymorth rydym wedi'i ddatblygu yw sicrhau cysondeb o ran canlyniadau, gan ddilyn yr egwyddorion a nodir ym **Mhennod** 1, a chynnig hyblygrwydd i gydnabod amgylchiadau lleol amrywiol.

Etholiadau maerol awdurdodau cyfunol

Mewn etholiad maerol awdurdod cyfunol, gall y SCAC roi cyfarwyddyd y dylid cynnal y broses o gyfrif y pleidleisiau ar gyfer yr ardal awdurdod cyfunol mewn lleoliad canolog. Er hyn, fel Swyddog Canlyniadau Lleol, chi sy'n gyfrifol am ddilysu a chyfrif y pleidleisiau ar gyfer eich ardal, gan gynnwys trosglwyddo'r cyfanswm lleol ar gyfer eich ardal i'r SCAC. Ceir gwybodaeth am rolau a chyfrifoldebau yn [Rhan A: Rôl a chyfrifoldebau Swyddog Canlyniadau](#) ac yn ein [dogfen Canllawiau Cynllunio SCAC](#).

Cynllunio ar gyfer y prosesau dilysu a chyfrif

2.3 Fel y nodir yn [Rhan B – Cynllunio a threfnu](#), er mwyn cynllunio'n effeithiol ar gyfer yr etholiad, dylech baratoi cynllun prosiect a gaiff ei drin fel 'dogfen fyw', ei adolygu'n gyson a'i ddefnyddio i fonitro cynnydd.

2.4 Dylech sicrhau bod eich cynllun ar gyfer darparu adnoddau ar gyfer y prosesau dilysu a chyfrif, a chyflawni'r prosesau hynny, yn cael ei adolygu'n gyson, gan ystyried cyd-destun penodol yr etholiadau.

2.5 Dylech adolygu eich rhagdybiaethau er mwyn sicrhau eu bod yn parhau i fod yn realistig ac yn gadarn, gan gynnwys eich rhagdybiaethau ynglŷn â'r nifer sy'n pleidleisio, nifer yr ymgeiswyr, cyflymder a gallu'r staff cyfrif a'r amseriad disgwylidig ar gyfer cwblhau'r camau cyfrif amrywiol. Bydd adolygiad o'r fath yn eich helpu i asesu'n realistig p'un a fyddwch yn gallu cyflawni'r cynllun cyffredinol ar gyfer y cyfrif, a ph'un a fydd angen gweithredu cynlluniau wrth gefn a phryd. Ym mhob achos dylai'ch cynllun fod yn ddigon hyblyg i'ch galluogi i ymateb os bydd unrhyw rai o'ch tybiaethau yn newid, gan gynnwys pa gamau y byddwch yn eu cymryd o dan amgylchiadau o'r fath,

2.6 Er mwyn helpu i fagu hyder yn eich cynlluniau ar gyfer y prosesau dilysu a chyfrif, dylech o leiaf rannu gwybodaeth am eich cynlluniau â phleidiau gwleidyddol, cynrychiolwyr etholedig a darpar ymgeiswyr. Er mwyn helpu i reoli disgwyliadau, dylech hefyd nodi ymlaen llaw pa benderfyniadau ynglŷn â rheoli'r broses gyfrif a wneir drwy ymgynghori neu gytuno â phleidiau, ymgeiswyr ac asiantiaid, a dweud yn glir wrthynt ar ba sail y byddwch yn gwneud penderfyniadau. Er enghraifft, gall hyn gynnwys penderfyniadau ynghylch ailgyfrif ac atal y cyfrif. Er y dylech geisio barn y rhai yr effeithir arnynt neu sydd â diddordeb er mwyn llywio'ch penderfyniadau, chi sy'n gyfrifol yn y pen draw am wneud y penderfyniadau.

2.7 Mae'r rhannau canlynol o'r bennod hon yn nodi'r gofynion cyfreithiol ac yn darparu canllawiau cyffredinol ar y canlynol:

- amseriad y broses dilysu a chyfrif
- staffio a hyfforddiant
- cyfarpar a chynllun lleoliadau
- rheoli'r rhai sy'n bresennol
- cyfathrebu yn ystod y prosesau dilysu a chyfrif
- diogelwch papurau pleidleisio

Amseriad y prosesau dilysu a chyfrif

2.8 Mae ein [hadroddiad ar amseriad cyfrifon etholiadol](#) yn nodi'r egwyddor gyffredinol a ddylai fod yn sail i benderfyniadau ynglŷn ag amseriad cyfrifon

etholiadol, sef yr angen i sicrhau canlyniad cywir y mae pleidleiswyr, ymgeiswyr a phleidiau gwleidyddol yn ymddiried ynddo.

2.9 Rhaid i'r broses o gyfrif pleidleisiau ddechrau cyn gynted ag y bo'n ymarferol ar ôl diwedd y cyfnod pleidleisio¹.

Cyfuno

Lle bynnag y bydd digwyddiadau pleidleisiau wedi'u cyfuno, gall y broses ddilysu gael ei chynnal ar yr un pryd, ond rhaid agor pob blwch a rhaid dilysu'r cynnwys ar gyfer pob pleidlais cyn y gall y broses gyfrif ar gyfer unrhyw un o'r digwyddiadau pleidleisio ddechrau^{1 2}. I gael canllawiau manwl ar y prosesau dilysu a chyfrif, gweler penodau 5 a 6 isod.

2.10 Dylech gadw mewn cof y gall fod disgwyliad ymhlith pleidiau, ymgeiswyr a'r cyfryngau y bydd y canlyniadau'n cael eu datgan cyn gynted â phosibl ar ôl diwedd y cyfnod pleidleisio. Dylech gysylltu â phleidiau gwleidyddol, ymgeiswyr ac asiantiaid lleol fel rhan o'r broses o wneud penderfyniadau, er mwyn sicrhau deialog leol ddeallus ynghylch amseriad y broses gyfrif yng nghyd-destun yr amgylchiadau lleol. Dylid gwneud penderfyniadau ynghylch amseriad y broses gyfrif cyn i'r hysbysiad etholiad gael ei gyhoeddi a dylid rhoi gwybod i'r rhai sydd â diddordeb, gan gynnwys pleidiau gwleidyddol lleol a darlledwyr, ar gam cynnar.

Etholiadau maerol awdurdodau cyfunol

Mewn etholiad maerol awdurdod cyfunol gall y SCAC roi cyfarwyddiadau neu ganllawiau mewn perthynas ag amseriad y cyfrif. Dylech gysylltu â'r SCAC ar gam cynnar er mwyn trafod a datblygu amseriadau ar gyfer yr holl brosesau dilysu a chyfrif.

Gan weithio gyda'r SCAC, bydd angen i chi gynllunio'n ofalus sut i reoli disgwyliadau pleidiau, ymgeiswyr a'r cyfryngau.

2.11 Dylai'r cyfnod a bennir ar gyfer cynnal y broses gyfrif fod yn ddigon o amser i chi allu cael digon o adnoddau a chynnal prosesau sydd wedi'u trefnu'n dda, gan sicrhau canlyniadau cywir y gall pleidleiswyr, ymgeiswyr ac asiantiaid ymddiried ynddynt.

2.12 Dylai'ch cynllun hefyd nodi adegau allweddol yn ystod y broses gyfrif pan fyddwch yn adolygu cynnydd yn erbyn yr amserlen ddisgwyliedig. Dylid defnyddio'r adolygiad o gynnydd hwn i roi'r wybodaeth ddiweddaraf i ymgeiswyr, asiantiaid a'r cyfryngau am gynnydd y cyfrif

---

¹ Yn achos etholiad Seneddol y DU yn unig, nid oes raid i Swyddogion Canlyniadau aros nes eu bod wedi cwblhau'r broses ddilysu ar gyfer pob digwyddiad pleidleisio lle rydych yn gweithredu fel y Swyddog Canlyniadau sy'n ymgymryd â'r swyddogaethau cyfunol, cyn y gallant ddechrau cyfrif y pleidleisiau ar gyfer etholiad Seneddol y DU.

Staffio

2.13 Er mwyn sicrhau y gall pleidleiswyr fod yn hyderus y caiff eu pleidleisiau eu cyfrif yn y ffordd a fwriadwyd ganddynt; bydd angen i chi sicrhau bod adnoddau priodol ar gael er mwyn gwneud yn siŵr bod y prosesau dilysu a chyfrif yn amserol.

2.14 Mae'n bwysig sicrhau bod gennych y nifer gywir o staff cymwys, medrus a gwybodus – a bod pob aelod o staff yn glir ynghylch ei rôl – fel bod y cyfrif yn digwydd yn effeithlon ac yn effeithiol ac yn ôl egwyddorion **Pennod 1 – Egwyddorion ar gyfer proses dilysu a chyfrif effeithiol**. Dylech hefyd sicrhau bod nifer briodol o staff wrth gefn rhag ofn y bydd unrhyw staff yn absennol ar ddiwrnod y cyfrif.

2.15 Dylech sicrhau bod staff yn cael hyfforddiant a chyfarwyddiadau priodol er mwyn eu galluogi i gyflawni eu dyletswyddau'n effeithiol ac yn unol â'r gyfraith. Dylai'r hyfforddiant gynnwys yr hyn y dylai staff edrych amdano wrth archwilio papurau pleidleisio er mwyn penderfynu beth y dylid ei gynnwys yn y cyfrif.

Er mwyn gallu cyflawni'r canlyniad a nodwyd yn [safon perfformiad 1](#), bydd angen i chi sicrhau bod adnoddau priodol ar gael er mwyn gwneud yn siŵr bod y prosesau dilysu a chyfrif yn amserol.

Er mwyn dangos bod modd sicrhau'r canlyniad, bydd angen i chi nodi sut y caiff y prosesau dilysu a chyfrif eu trefnu a'u rheoli, gan gynnwys y broses a ddilynwyd gennych wrth wneud eich penderfyniad.

Mae rhagor o ganllawiau ar staffio ar gyfer y prosesau dilysu a chyfrif, a hyfforddi staff dilysu a chyfrif, ar gael yn [Rhan B – Cynllunio a threfnu](#).

Diwyg a chyfarpar yn y lleoliad dilysu a chyfrif

2.16 Er mwyn i'r rhai a fydd yn bresennol yn y broses gyfrif allu bod yn hyderus y caiff y broses gyfrif ei rheoli'n dda ac ymddiried yn y canlyniadau, dylech sicrhau bod eich holl brosesau yn dryloyw, gyda phob rhan o'r prosesau dilysu a chyfrif yn digwydd yng ngŵydd pawb sydd â'r hawl i fod yno.

2.17 Dylid paratoi cynllun o'r lleoliad dilysu a chyfrif ar gam cynnar. Bydd cynllun da yn un sydd wedi'i lywio gan y model dilysu a chyfrif y byddwch yn penderfynu ei fabwysiadu, ac sy'n ystyried y llifau gwaith rydych yn bwriadu eu dilyn a'r lle a fydd ar gael i chi.

2.18 Dylech hefyd sicrhau bod yr holl gyfarpar wedi ei brofi cyn cynnal y prosesau dilysu a chyfrif a bod gennych gynlluniau wrth gefn rhag ofn y bydd y cyfarpar neu'r pŵer yn methu.

Etholiadau maerol awdurdodau cyfunol

Mewn etholiad maerol awdurdod cyfunol dylech sicrhau bod profion wedi cael eu cynnal ar gyfarpar a phrosesau a ddefnyddir i drosglwyddo gwybodaeth a chyfansymiau lleol i'r SCAC.

Mae rhagor o ganllawiau ar ddewis lleoliadau dilysu a chyfrif ar gael yn [Rhan B – Cynllunio a threfnu](#). I gael canllawiau ymarferol ar sut i gynllunio eich lleoliad dilysu a chyfrif, a rhestr wirio o ddeunyddiau defnyddiol, gweler ein hadnodd dilysu a chyfrif '[Cynllunio ar gyfer prosesau dilysu a chyfrif effeithiol: pecyn cymorth i Swyddogion Canlyniadau](#)'.

Er mwyn gallu cyflawni'r canlyniad a nodwyd yn [safon perfformiad 2](#), bydd angen i chi sicrhau bod y prosesau cyfrif yn dryloyw, gyda phob rhan o'r prosesau dilysu a chyfrif yn digwydd yng ngŵydd pawb sydd â'r hawl i fod yno, gyda gwybodaeth yn cael ei rhoi i'r rhai sy'n bresennol am y prosesau i'w dilyn.

Er mwyn dangos bod modd sicrhau'r canlyniad, bydd angen sicrhau bod gennych gynllun o leoliad y cyfrif a gwybodaeth i'w rhoi i'r rhai sy'n bresennol yn y cyfrif.

Cyfathrebu yn ystod y prosesau dilysu a chyfrif

2.19 Mae cyfathrebu da, mewn briffiadau i ymgeiswyr ac asiantiaid cyn y prosesau dilysu a chyfrif ac yn y digwyddiad ei hun, yn galluogi'r rhai sy'n bresennol i graffu'n briodol ar yr holl brosesau a bydd yn helpu i ennyn hyder yn y ffordd y caiff y prosesau dilysu a chyfrif ei gweinyddu. Gall rhoi gwybodaeth am y prosesau i'w dilyn hefyd helpu i leihau nifer yr ymholiadau a geir gan ymgeiswyr ac asiantiaid – yn enwedig gan ymgeiswyr neu asiantiaid newydd neu ddibrofiad – a thrwy hynny leihau'r pwysau ar y staff.

2.20 Dylech lunio a dosbarthu [pecyn gwybodaeth](#) i unrhyw un sy'n mynychu'r broses gyfrif sy'n cynnwys, er enghraifft, wybodaeth am y cyfleusterau, y prosesau a'r hyn y gall y rhai sy'n bresennol ddisgwyl ei weld a'r gweithdrefnau ar gyfer datgan y canlyniad.

Etholiad maerol awdurdod cyfunol

Mewn etholiad maerol awdurdod cyfunol dylech gysylltu â'r SCAC er mwyn sicrhau bod pecynnau gwybodaeth yn cynnwys gwybodaeth berthnasol am sut y caiff canlyniad yr etholiad awdurdod cyfunol ei gyfrifo a'i ddatgan.

2.21 Dylech hefyd sicrhau bod cyfathrebiadau amserol a chydgyssylltiedig ar gael drwy gydol y prosesau dilysu a chyfrif, er enghraifft, drwy ddefnyddio system annerch y cyhoedd, er mwyn sicrhau bod y wybodaeth yn cael ei chyfleu mewn ffordd sy'n caniatáu i'r rheini sy'n bresennol ddeall yn llwyr beth sy'n digwydd, ble a phryd a thynnu sylw ymgeiswyr ac asiantiaid at unrhyw brosesau penodol lle mae angen iddynt fod yn bresennol (e.e. wrth ddyfarnu papurau pleidleisio amheus).

2.22 Er mwyn sicrhau cyfathrebu tryloyw rhwng staff cyfrif ac eraill sy'n bresennol yn y cyfrif (gan gynnwys asiantiaid cyfrif) dylech nodi'n glir mewn cyfarwyddiadau i'r rhai a fydd yn bresennol yn y cyfrif y dylai unrhyw gwestiynau gael eu codi drwy oruchwylwyr cyfrif yn hytrach na chynorthwylwyr cyfrif.

2.23 Hefyd, os bydd asiantiaid neu arsylwyr yn anfodlon o gwbl ar y modd y caiff y prosesau eu cynnal, dylai fod cyfle bob amser iddynt wneud sylwadau'n uniongyrchol i chi ar y cyfle cyntaf posibl fel y gallwch ystyried unrhyw bryderon, rhoi esboniadau a sicrwydd, a chymryd unrhyw gamau unioni os bydd angen.

Er mwyn gallu cyflawni'r canlyniad a nodwyd yn [safon perfformiad 2](#), bydd angen i chi sicrhau bod y prosesau cyfrif yn dryloyw, gyda phob rhan o'r prosesau dilysu a chyfrif yn digwydd yng ngŵydd pawb sydd â'r hawl i fod yno, gyda gwybodaeth yn cael ei rhoi i'r rhai sy'n bresennol am y prosesau i'w dilyn.

Er mwyn dangos bod modd sicrhau'r canlyniad, bydd angen sicrhau bod gennych gynllun o lleoliad y cyfrif, gwybodaeth i'w rhoi i'r rhai sy'n bresennol yn y cyfrif a threfniadau ar gyfer rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf yn y cyfrif.

2.24 Dylech ystyried y canlynol wrth benderfynu pa wybodaeth y byddwch yn ei rhoi i unrhyw un sy'n bresennol wrth ddilysu a chyfrif am y prosesau i'w dilyn, a sut y byddwch yn rhoi'r wybodaeth honno:

- Gosod posteri gwybodaeth a hysbysfyrddau drwy bob rhan o'r lleoliad dilysu a chyfrif. Dylai'r rhain fod yn ddigon mawr i fod yn amlwg, a dylent ddangos yr aelodau allweddol o staff a rhoi trosolwg o'r gweithdrefnau i'w dilyn er mwyn helpu'r rhai sy'n bresennol i ddeall beth sy'n digwydd a ble. Efallai y byddwch am roi lluniau ohonoch chi a'ch staff allweddol er mwyn helpu'r rhai sy'n bresennol i'ch adnabod yn y cyfrif. Gallech hefyd ddarparu'r wybodaeth hon cyn y cyfrif, er enghraifft fel rhan o becyn gwybodaeth.
- Darparu cynllun diwyg o'r lleoliad, sy'n nodi'r prif ardaloedd o ddiddordeb i asiantiaid cyfrif ac arsylwyr.
- Penodi aelod o staff i ymateb i ymholiadau a gweithredu fel pwynt cyswllt rhwng ymgeiswyr, asiantiaid, arsylwyr a staff allweddol.
- Dosbarthu taflen sy'n rhestru rhifau pob blwch pleidleisio ac enwau'r gorsafodd pleidleisio y maent yn ymwneud â hwy.
- Rhoi copi o dempled y papur gwaith dilysu a chyfrif a gaiff ei ddefnyddio i gyfleu canlyniad y prosesau dilysu a chyfrif, a nodi ar ba lefel y caiff y wybodaeth ei rhoi (e.e. lefel ward / dosbarth pleidleisio) - i'w ddilyn gan y datganiad dilysu gwirioneddol a'r datganiad am gyfansymiau.

I gael canllawiau ymarferol ar rannu gwybodaeth yn y lleoliad dilysu a chyfrif, gweler ein hadnodd dilysu a chyfrif '[Cynllunio ar gyfer prosesau dilysu a chyfrif effeithiol: pecyn cymorth i Swyddogion Canlyniadau](#)'.

Rheoli'r rhai sy'n bresennol

2.25 Dylai'ch cynlluniau gynnwys ffyrdd o reoli disgwyliadau'r rhai sy'n bresennol yn ystod y prosesau dilysu a chyfrif, fel y bydd pawb yn gwybod beth i'w ddisgwyl a beth yw eu rôl. Dylent hefyd nodi sut y byddwch yn cadw cyfrinachedd y bleidlais drwy gydol y prosesau dilysu a chyfrif.

2.26 Dylech sicrhau bod pawb sy'n bresennol yn y cyfrif, gan gynnwys ymgeiswyr, eu gwesteion, asiantiaid etholiadol, asiantiaid cyfrif, arsylwyr a'r cyfryngau, yn cael eu briffio ar y ffordd y cynhelir y broses gyfrif a'r safonau ymddygiad a ddisgwylir ganddynt bob amser, a'u bod yn deall y rhain yn llawn. Dylech nodi'n glir mewn briffiadau ysgrifenedig ac wyneb yn wyneb i'r rhai a fydd yn bresennol na fyddwch yn caniatáu iddynt fod yn lleoliad y cyfrif os bydd eu hymddygiad yn amharu ar y broses o gynnal y cyfrif yn effeithiol. Dylai hyn helpu'r staff cyfrif i ddilysu a chyfrif pleidleisiau heb ymyrraeth gan asiantiaid cyfrif nac arsylwyr eraill.

2.27 Dylech hefyd benderfynu ar bolisi ynglŷn â defnyddio ffonau symudol a ffotograffiaeth / ffilmio yn y lleoliad dilysu a chyfrif a rhoi'r wybodaeth hon ymlaen llaw i'r rhai sydd â'r hawl i fod yn bresennol.

Dylid dosbarthu tocynnau neu gardiau mynediad i bawb sydd â'r hawl i fod yn bresennol yn y cyfrif, ac eithrio arsylwyr achrededig a chynrychiolwyr y Comisiwn a fydd yn gwisgo bathodynau achredu pinc neu arian. Dylech ystyried dosbarthu tocynnau neu gardiau mynediad mewn lliwiau gwahanol er mwyn nodi'r categorïau gwahanol o unigolion a fydd yn bresennol. Cyfuno

Gall tocynnau o liw gwahanol fod yn arbennig o ddefnyddiol ar gyfer digwyddiadau pleidleisio cyfun er mwyn canfod pwy all fod yn bresennol mewn prosesau dilysu a chyfrif penodol.

2.28 Dylech gydgyssylltu â'r heddlu i gadarnhau y bydd eu cynlluniau ar gyfer rheoli'r manau cyhoeddus y tu allan i leoliad y cyfrif yn ei gwneud yn bosibl i bobl sydd â'r hawl i fod yn bresennol yn y cyfrif ddod i mewn a gadael y lleoliad yn ddirwystr.

Gweler **Pennod 3 – Bod yn bresennol yn ystod y prosesau dilysu a chyfrif** i gael rhagor o ganllawiau ar bwy sydd â hawl i fod yn bresennol wrth ddilysu a chyfrif.

Sicrhau diogelwch papurau pleidleisio

Er mwyn gallu sicrhau'r canlyniad a nodwyd yn [safon perfformiad 1](#), bydd angen i chi sicrhau bod papurau pleidleisio'n cael eu storio'n ddiogel bob amser.

Er mwyn dangos bod modd sicrhau'r canlyniad, bydd angen i chi roi trefniadau ar waith ar gyfer storio papurau pleidleisio'n ddiogel.

2.29 Dylech gymryd pob cam angenrheidiol i sicrhau diogelwch y papurau pleidleisio a'r deunydd ysgrifennu perthnasol o'r adeg y bydd gorsafoddedd pleidleisio yn cau hyd at ddatgan y canlyniadau, yn enwedig lle bydd angen cludo'r papurau pleidleisio o'r lleoliad dilysu i'r lleoliad cyfrif neu lle bo toriad yn ystod y dydd yn golygu bod angen storio'r papurau pleidleisio rhwng diwedd y broses ddilysu a dechrau'r broses gyfrif³.

2.30 Dylech sicrhau bod y papurau pleidleisio yn ddiogel bob amser. Os bydd angen i chi storio papurau pleidleisio (er enghraifft, rhwng y broses ddilysu a dechrau'r broses gyfrif), rhaid i chi eu storio mewn blychau pleidleisio wedi'u selio mewn man diogel, gan ganiatáu i asiantiaid atodi eu seliau i'r blychau pleidleisio⁴.

2.31 Dylech bob amser agor y blychau pleidleisio sydd wedi'u selio o flaen unrhyw ymgeiswyr ac asiantiaid sy'n bresennol, er mwyn iddynt allu bod yn fodlon nad oes neb wedi ymyrryd â'r papurau pleidleisio na'r blychau pleidleisio.

2.32 Dylech gysylltu â'ch Pwynt Cyswllt Unigol yn yr heddlu lleol wrth benderfynu ar y dull mwyaf priodol o sicrhau storio diogel.

2.33 Dylech hefyd roi gwybod i ymgeiswyr ac asiantiaid am eich trefniadau, er mwyn sicrhau eu bod yn ymddiried yn uniondeb y cyfrif.

I gael canllawiau ymarferol ar sicrhau diogelwch blychau pleidleisio a phapurau pleidleisio, gweler ein hadnodd dilysu a chyfrif '[Cynllunio ar gyfer prosesau dilysu a chyfrif effeithiol: pecyn cymorth i Swyddogion Canlyniadau](#)'.

3 Bod yn bresennol yn ystod y prosesau dilysu a chyfrif

Er mwyn gallu cyflawni'r canlyniad a nodwyd yn [safon perfformiad 2](#), bydd angen i chi sicrhau bod y prosesau cyfrif yn dryloyw, gyda phob rhan o'r prosesau dilysu a chyfrif yn digwydd yng ngŵydd pawb sydd â'r hawl i fod yno, gyda gwybodaeth yn cael ei rhoi i'r rhai sy'n bresennol am y prosesau i'w dilyn.

Er mwyn dangos bod modd sicrhau'r canlyniad, bydd angen sicrhau bod gennych gynllun o leoliad y cyfrif, gwybodaeth i'w rhoi i'r rhai sy'n bresennol yn y cyfrif a threfniadau ar gyfer rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf yn y cyfrif.

Pwy all fod yn bresennol?

3.1 Yn ôl y gyfraith, mae gan y bobl ganlynol yr hawl i fod yn bresennol yn ystod y prosesau dilysu a chyfrif⁵:

- chi a'ch staff
- ymgeiswyr
- un gwestai i bob ymgeisydd
- asiantiaid etholiad
- asiantiaid cyfrif
- cynrychiolwyr y Comisiwn
- arsylwyr achrededig
- unrhyw unigolyn arall a gaiff ganiatâd gennych chi i fod yn bresennol (gweler paragraff **3.6** isod)

3.2 Rhaid i chi hysbysu asiantiaid cyfrif yn ysgrifenedig o'r amser y byddwch yn dechrau dilysu a chyfrif pleidleisiau a'r lleoliad⁶.

Etholiadau maerol awdurdodau lleol ac awdurdodau cyfunol

Yn y ddau fath o etholiad maerol, rhaid i chi hefyd roi hysbysiad i asiantiaid cyfrif o'r amser a'r lleoliad lle y bydd y broses o gyfrif y pleidleisiau ail ffafriaeth yn dechrau os bydd angen⁷.

Mewn etholiad maerol awdurdod cyfunol gall y canlynol hefyd fod yn bresennol yn y prosesau dilysu a chyfrif:⁸

- y SCAC a'i staff
- is-asiant (ond dim ond os yw yno yn lle asiant etholiad)

Refferenda Maerol

Mewn refferendwm maerol, gall y maer etholedig (os oes un) hefyd fod yn bresennol yn y prosesau dilysu a chyfrif⁹.

Cyfuno

Lle y cyfunir dau ddigwyddiad pleidleisio neu fwy, bydd y rhai sydd â hawl i fod yn bresennol yn y broses ddilysu yn cynnwys y rhai sydd â hawl i fod yn bresennol yn y broses ddilysu ar gyfer pob un o'r etholiadau neu refferenda eraill¹⁰.

Ar ôl i'r broses ddilysu gael ei chwblhau, dim ond y rhai sydd â hawl i arsylwi ar y broses gyfrif berthnasol, yn gywir, sydd â hawl i fod yn bresennol wrth i'r pleidleisiau ar gyfer yr etholiad neu'r refferendwm penodol hwnnw gael eu cyfrif. Fodd bynnag, gall y Swyddog Canlyniadau neu Gyfrif perthnasol hefyd ganiatáu i eraill fod yn bresennol (gweler paragraff 3.6 isod).

3.3 Rhaid i chi ddarparu cyfleusterau rhesymol ar gyfer asiantiaid cyfrif er mwyn iddynt oruchwylio'r broses o ddilysu a chyfrif y pleidleisiau¹¹. Dylech hefyd sicrhau y gall unrhyw un arall sydd â'r hawl i fod yn bresennol weld popeth sy'n digwydd yn glir, a hefyd sicrhau na fyddant yn gallu ymyrryd â gwaith eich staff.

3.4 Dylech gymryd pob cam angenrheidiol i sicrhau na fydd neb sy'n bresennol yn ymyrryd â chyfrinachedd y bleidlais nac yn ei pheryglu. Rhaid i chi wneud y cyfryw drefniadau ag y gwelwch yn briodol i sicrhau bod pawb sy'n bresennol yn cael copi o'r [gofynion cyfrinachedd](#).¹²

3.5 Nid oes gofyniad i'r rhai sy'n bresennol gyrraedd erbyn amser penodol, felly dylid gadael i'r rhai sydd â hawl i fod yn bresennol ddod i mewn pryd bynnag y byddant yn cyrraedd. Hefyd, dylai fod gweithdrefn ar waith er mwyn sicrhau nad oes neb sydd am adael a dychwelyd yn nes ymlaen yn cael ei rwystro rhag gwneud hynny.

3.6 Gallwch, yn ôl eich disgrisiwn, ganiatáu i bobl eraill fod yn bresennol yn y digwyddiad, yn ôl eich disgrisiwn, os byddwch yn fodlon na fydd hynny'n amharu ar y gwaith o ddilysu neu gyfrif pleidleisiau'n effeithlon ac, yn achos y cyfrif, eich bod naill ai wedi ymgynghori â'r asiantiaid etholiadol ymlaen llaw neu wedi ystyried bod hynny'n anymarferol.¹³

Rheoli mynediad

3.7 Dylech roi rhestrau o'r bobl hynny sydd â hawl i fod yn bresennol yn y prosesau dilysu a chyfrif i'r rheini sydd ar ddyletswydd wrth y fynedfa, a chyfarwyddo staff diogelwch/drws i wirio tocynnau neu gardiau unrhyw un sy'n ceisio cael mynediad.

3.8 Fodd bynnag, dylid briffio'r staff diogelwch hefyd nad oes angen i gynrychiolwyr y Comisiwn nac arsylwyr achrededig roi gwybod ymlaen llaw lle

y bwriadant arsylwi ac felly na fyddant yn ymddangos ar eu rhestr o bosibl ond eto i gyd fod ganddynt hawl i ddod i mewn i'r lleoliad dilysu a chyfrif ar ôl dangos eu bathodyn adnabod fel arsylwr neu gynrychiolydd y Comisiwn.

3.9 Am resymau iechyd a diogelwch, dylech gofnodi enwau pawb sy'n bresennol yn y prosesau dilysu a chyfrif.

Mae rhagor o ganllawiau ar arsylwyr achrededig a chynrychiolwyr y Comisiwn, gan gynnwys canllaw cyflym ar fathau o fathodynnau arsylwyr, ar gael yn [Rhan B – Cynllunio a threfnu](#).

Asiantiaid cyfrif

Ceir rhagor o ganllawiau ar benodi asiantiaid cyfrif yn [Rhan C – Gweinyddu'r bleidlais](#).

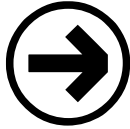
3.10 Rhaid i chi ddarparu cyfleusterau rhesymol ar gyfer asiantiaid cyfrif er mwyn iddynt oruchwylio'r broses o ddilysu a chyfrif y pleidleisiau, a rhoi gwybodaeth berthnasol iddynt¹⁴. Yn arbennig, lle caiff pleidleisiau eu cyfrif drwy ddiolli'r papurau pleidleisio fesul ymgeisydd wedyn cyfrif pob set o bapurau pleidleisio, mae gan yr asiantiaid cyfrif hawl i ddisgwyl bod y papurau pleidleisio wedi'u didoli'n gywir.

Arsylwyr achrededig

3.11 Mae arsylwi etholiadol yn rhan ddilys a gwerthfawr o'r broses etholiadol a dylid gofalu na chaiff arsylwyr eu rhwystro na'u hatal rhag arsylwi. Er y caniateir i chi gyfyngu ar nifer yr arsylwyr a all fod yn bresennol ar unrhyw adeg yn ystod y prosesau dilysu a chyfrif, dylech fod yn ofalus wrth wneud hynny.¹⁵ Nid oes gennych hawl i rwystro pob arsylwr rhag bod yn bresennol yn y prosesau dilysu a chyfrif, dim ond cyfyngu ar nifer yr arsylwyr sy'n bresennol ar unrhyw adeg, a rhaid defnyddio'r disgresiwn hwn mewn modd rhesymol.

3.12 Os byddwch yn atal mynediad, neu'n gofyn i arsylwr achrededig adael y prosesau dilysu neu gyfrif oherwydd camymddwyn, dylech sicrhau bod llwybr archwilio er mwyn cefnogi eich penderfyniad.

3.13 Rhaid i chi ystyried [Cod Ymarfer y Comisiwn i arsylwyr](#) wrth reoli presenoldeb arsylwyr¹⁶. Os cewch unrhyw broblemau gydag arsylwr sy'n bresennol yn y broses gyfrif, cysylltwch â'ch [tîm lleol yn y Comisiwn](#) cyn gynted â phosibl.

Mae rhagor o ganllawiau ar arsylwyr achrededig ar gael yn [Rhan B](#)
– [Cynllunio a threfnu](#).

Cynrychiolwyr y Comisiwn

3.14 Mae gan gynrychiolwyr y Comisiwn yr hawl i fod yn bresennol yn y prosesau dilysu a chyfrif ac arsylwi ar eich arferion gwaith¹⁷. Gallant ofyn cwestiynau i'ch staff ac asiantiaid, ond ni wnânt hynny os byddai'n amharu neu'n aflonyddu ar y gweithrediadau. Ni chewch gyfyngu ar nifer cynrychiolwyr y Comisiwn yn y prosesau dilysu a chyfrif¹⁸.

Y cyfryngau

3.15 Dylech gynnwys lle a chyfle i'r cyfryngau adrodd ar ganlyniadau'r etholiadau. Mae gennych ddisgresiwn i benderfynu pa gynrychiolwyr o'r cyfryngau a gaiff ganiatâd i fod yn bresennol. Fel gyda phawb arall sy'n bresennol, rhaid i chi sicrhau na fydd cynrychiolwyr y cyfryngau yn ymyrryd â'r broses nac yn peryglu cyfrinachedd y bleidlais.

3.16 Dylech sicrhau bod eich tîm cysylltiadau cyhoeddus yn bresennol i ddelio ag ymholiadau gan y cyfryngau. Dylech wneud yn siŵr eu bod yn gwybod â phwy i gysylltu os gofynnir unrhyw gwestiynau etholiadol technegol iddynt.

3.17 Yn ogystal â gwneud trefniadau ymarferol ar gyfer eu presenoldeb, dylai unrhyw gyswilt cynnar â'r cyfryngau hefyd gynnwys esboniad o'r prosesau i'w dilyn ac amseroedd disgwylidig gorffen y cyfrif a datgan y canlyniadau.

3.18 Os yw cynrychiolwyr o'r cyfryngau wedi cael eu hachredu'n arsylwyr gan y Comisiwn a'u bod yn bresennol yn rhinwedd y rôl honno, mae ganddynt yr un hawliau a rhwymedigaethau ag unrhyw arsylwr achrededig arall. Fel unrhyw arsylwyr eraill, mae'n ofynnol iddynt ystyried [Cod ymarfer y Comisiwn i arsylwyr](#) a rhaid iddynt gydymffurfio ag unrhyw benderfyniad a wnewch ynghylch defnyddio camerâu ac offer recordio arall.¹⁹

3.19 Er mwyn eich helpu chi a'ch tîm cysylltiadau cyhoeddus, rydym wedi cynhyrchu, ar y cyd â darlledwyr newyddion teledu cenedlaethol, rai ['awgrymiadau ar gyfer rheoli'r cyfryngau yn ystod y broses gyfrif'](#).

I gael canllawiau ymarferol ar gysylltu â'r cyfryngau, gweler ein hadnodd dilysu a chyfrif '[Cynllunio ar gyfer prosesau dilysu a chyfrif effeithiol: pecyn cymorth i Swyddogion Canlyniadau](#)'.

4 Derbyn deunyddiau o'r gorsafoedd pleidleisio a blychau papurau pleidleisio post wedi'u selio

Er mwyn gallu sicrhau'r canlyniad a nodwyd yn [safonau perfformiad 1 a 2](#), bydd angen i chi sicrhau y caiff prosesau cyfrif eu cynllunio a'u rheoli er mwyn sicrhau canlyniad cywir, gyda thrywydd archwilio clir.

Er mwyn dangos bod modd sicrhau'r canlyniad, bydd angen i chi gael trefniadau ar waith i gynnal trywydd archwilio clir o'r prosesau cyfrif.

4.1 Wrth baratoi, dylech lunio templedi ar gyfer pob dogfen a gaiff ei chwblhau yn ystod y prosesau dilysu a chyfrif a rhoi trywydd archwilio clir. Ceir rhagor o ganllawiau ar sicrhau trywydd archwilio clir o'r prosesau cyfrif yn y bennod hon, ym **Mhennod 5 - Dilysu** ac ym **Mhennod 6 - y Cyfrif**.

4.2 Mae derbyn blychau pleidleisio a deunyddiau oddi wrth orsafoedd pleidleisio mewn ffordd gywir a threfnus yn elfen allweddol o broses ddilysu gywir. Dylai'ch tîm o staff sy'n derbyn deunyddiau oddi wrth orsafoedd pleidleisio ddefnyddio rhestr wirio er mwyn sicrhau eu bod yn cyfrif am yr holl flychau pleidleisio a phapurau pleidleisio yn gywir, yn ogystal ag unrhyw becynnau sy'n cynnwys pleidleisiau post a roddwyd i staff gorsafoedd pleidleisio.

4.3 Lle y bydd yn ofynnol i Swyddogion Llywyddu gludo'r blychau pleidleisio i'r lleoliad dilysu, dylid egluro i'r staff sy'n derbyn y blychau pleidleisio na ddylid caniatáu i unrhyw Swyddogion Llywyddu adael nes bod eu blwch/blychau pleidleisio a'r holl ddogfennau a pheccynnau wedi cael eu derbyn a'u gwirio gan yr aelod dynodedig o staff a, lle bynnag y bo modd, eu bod wedi bwrw golwg yn fras dros y cyfrifon papurau pleidleisio. Dylid cyfarwyddo'r staff sy'n derbyn blychau pleidleisio i sicrhau eu bod yn cael y cyfrif papurau pleidleisio ar gyfer pob blwch pleidleisio.

4.4 Ar ôl eu derbyn, gellir trosglwyddo'r cyfrifon papurau pleidleisio i'r staff sy'n ymwneud â rheoli'r broses o ddilysu blychau pleidleisio a gall yr holl ddeunyddiau a dderbyniwyd o'r gorsafoedd pleidleisio gael eu rhyddhau gan y staff sy'n eu derbyn a'u rhoi i'r timau perthnasol, sy'n ei gwneud yn bosibl i'r broses o ddilysu'r papurau pleidleisio nas defnyddiwyd ac agor pleidleisiau post ddechrau.

4.5 Dylai'r sachau sy'n cynnwys y dogfennau y mae angen eu storio, megis rhestrau rhifau cyfatebol wedi'u selio, gael eu gwahanu oddi wrth y rhai sy'n cynnwys eitemau a gaiff eu hailddefnyddio, megis deunyddiau ysgrifennu

cyffredinol. Dylai'r pecynnau a'r parseli o'r gorsafoedd pleidleisio gael eu trefnu mewn ffordd sy'n ei gwneud yn hawdd dod o hyd i unrhyw becyn.

4.6 Rhaid i bob pecyn o bapurau pleidleisio a ddifethwyd a phapurau pleidleisio nas defnyddiwyd gael ei agor a'i gyfrif ac yna'i selio, gyda'r niferoedd a gyfrifwyd yn cael eu rhoi i'r aelodau hynny o staff sy'n gyfrifol am y broses ddilysu²⁰. Cewch eich gwahardd rhag agor y pecynnau wedi'u selio o bapurau pleidleisio a gyflwynwyd, ond rhaid i chi agor y pecyn sy'n cynnwys y rhestr o bleidleisiau a gyflwynwyd er mwyn gwirio'r rhestr yn erbyn y cyfrifon papurau pleidleisio ac yna'i ailselio²¹.

4.7 Ni chaniateir i chi agor y pecynnau wedi'u selio sy'n cynnwys y rhestrau rhifau cyfatebol a'r tystysgrifau cyflogaeth, y copiâu wedi'u marcio o'r gofrestr a'r rhestrau o ddirprwyon²². Dylech sicrhau bod y deunyddiau y mae'n rhaid i chi eu cadw dan sêl wedi'u gosod mewn man penodol a diogel drwy gydol y prosesau dilysu a chyfrif.

Derbyn blychau papurau pleidleisio drwy'r post wedi'u selio

4.8 Bydd papurau pleidleisio post a gafodd eu derbyn a'u hagog yn gynharach wedi cael eu prosesu a dylid dod â hwy i'r lleoliad dilysu mewn blychau pleidleisio wedi'u selio, ynghyd â chyfrif papurau pleidleisio ar gyfer pob blwch pleidleisiau post. Dylai'r staff sy'n derbyn y blychau pleidleisiau post ddefnyddio rhestr wirio er mwyn sicrhau y cyfrifir am bob blwch pleidleisio post a phob cyfrif papurau pleidleisio post yn gywir.

4.9 Rhaid i bob pecyn a phob blwch pleidleisio sy'n cynnwys papurau pleidleisio drwy'r post hefyd gael eu dilysu yn yr un modd ag unrhyw flwch pleidleisio o orsaf bleidleisio²³. Gan y bydd y rhain yn aml ymhlith y blychau cyntaf i'w dilysu, maent yn cynnig cyfle i ennyn hyder yn y broses ac yn y cyfrif yn gyffredinol.

5 Dilysu

5.1 Mae i ddilysu ddau brif ddiben - sicrhau a dangos bod yr holl bapurau pleidleisio a ddosbarthwyd mewn gorsafoedd pleidleisio a'r holl bapurau pleidleisio post a ddychwelwyd wedi cael eu cludo i'r cyfrif, a rhoi'r ffigur y dylai canlyniad y cyfrif fod yn gyson ag ef. Dylech gofio am y ddau ddiben wrth gynnal y broses ddilysu.

5.2 Dylai hyfforddiant i Swyddogion Llywyddu ar gwblhau cyfrifon papurau pleidleisio, ynghyd â chyfrifon papurau pleidleisio sydd wedi'u paratoi mewn fformat clir a hawdd ei gwblhau, helpu i roi sylfaen gadarn i'r broses ddilysu

Ceir gwybodaeth am hyfforddi staff gorsafoedd pleidleisio yn [Rhan B – Cynllunio a threfnu](#).

5.3 Mae dilysu'r papurau pleidleisio a ddefnyddiwyd, nas defnyddiwyd ac a ddifethwyd yn ofyniad cyfreithiol, ac mae'n ganolog i'r broses o ddatgan canlyniadau cywir²⁴.

5.4 Rhaid i chi ddilysu pob cyfrif papurau pleidleisio a pharatoi datganiad am ganlyniad y broses ddilysu²⁵. Mae hwn yn gofnod o nifer y papurau pleidleisio a ddisgwyliwyd a nifer y papurau pleidleisio a gyfrifwyd, ynghyd ag esboniad o unrhyw amrywiadau.

5.5 Caiff unrhyw asiant sy'n bresennol yn y broses ddilysu wneud copi o'r datganiad, a dylech sicrhau bod copïau ar gael i'r asiantiaid sy'n bresennol ar ôl i'r broses ddilysu gael ei chwblhau a dylech, ar gais, roi copi o'r datganiad i unrhyw asiantiaid sy'n bresennol. Mae'r datganiad dilysu yn adnodd cyfathrebu allweddol a fydd yn helpu i sicrhau bod ymgeiswyr ac asiantiaid yn hyderus bod y prosesau dilysu a chyfrif yn dryloyw ac y byddant yn arwain at ganlyniad cywir.

5.6 Fel gyda phob agwedd ar y broses dilysu a chyfrif, mae tryloywder yn allweddol a dylai'r broses a ddilynwyd fod yn glir i bawb sy'n bresennol.

5.7 Mae camau allweddol y broses ddilysu fel a ganlyn:

- a. Rhaid i staff agor y pecynnau o bapurau pleidleisio nas defnyddiwyd a chadarnhau nifer y papurau pleidleisio nas dosbarthwyd drwy nodi nifer y llyfrau a nifer y papurau pleidleisio sy'n weddill mewn unrhyw lyfr rhannol o bapurau pleidleisio y tu mewn i'r pecyn. Rhaid i'r pecynnau o bapurau pleidleisio a ddifethwyd gael eu hagor hefyd a rhaid cyfrif nifer y papurau. Rhaid i'r papurau pleidleisio nas defnyddiwyd a'r papurau pleidleisio a ddifethwyd gael eu hailselio ar ôl iddynt gael eu cyfrif²⁶.

- b. Rhaid i'r staff dorri'r seliau ac agor y blychau pleidleisio ym mhresenoldeb unrhyw asiantiaid cyfrif ac arsylwyr sy'n bresennol²⁷. Pan fydd asiant wedi atodi sêl i flwch ar ddiwedd y cyfnod pleidleisio, dylid cymryd gofal mawr i ddangos i unrhyw asiantiaid ac arsylwyr sy'n bresennol bod y sêl hon heb ei thorri cyn iddi gael ei thorri. Dylid arllwys y papurau pleidleisio yn ofalus ar y bwrdd, gan sicrhau nad oes yr un wedi syrthio i'r llawr a bod y blwch yn wag.
- c. Rhaid sicrhau bod y papurau pleidleisio yn wynebu i fyny ar bob adeg yn ystod y prosesau dilysu a chyfrif²⁸.
- d. Dylech sicrhau bod y blwch gwag yn cael ei ddangos i'r asiantiaid a'r arsylwyr fel y gallant fod yn fodlon bod y blwch yn wirioneddol wag. Yna dylai'r cynorthwyywyr cyfrif agor y papurau pleidleisio a'u cyfrif yn fwndeli. Mae cywirdeb ar y cam hwn yn hollbwysig, felly dylai'r bwndeli gael eu trosglwyddo i gynorthwyydd arall i'w hailgyfrif. Dylai unrhyw bapurau pleidleisio a gyflwynwyd a roddwyd yn y blwch pleidleisio ar gam yn ystod y dydd gael eu tynnu oddi yno a'u rhoi i'r goruchwyliwr.

Cyfuno

Rhaid trefnu'r papurau pleidleisio yn ôl y digwyddiadau pleidleisio priodol a rhaid cwblhau'r weithdrefn ddilysu ar gyfer pob un ohonnt²⁹.

- e. Rhaid i'r cyfansymiau a roddwyd ar y cyfrif papurau pleidleisio gael eu cymharu â nifer y papurau pleidleisio a gyfrifwyd ac y cofnodwyd eu bod yn bresennol y tu mewn i'r blwch pleidleisio. Rhaid i chi gymharu'r papurau pleidleisio nas defnyddiwyd a'r papurau pleidleisio a ddifethwyd, yn ogystal â'r rhestr o bleidleisiau a gyflwynwyd, â'r ffigurau ar bob cyfrif papurau pleidleisio. Dylai cyfanswm y papurau pleidleisio yn y blwch pleidleisio fod yn gyson â'r cyfanswm ar y cyfrif papurau pleidleisio, ac yn gyson â chyfanswm y papurau pleidleisio nas defnyddiwyd³⁰.

Cyfuno

Os gofynnwyd i etholwyr roi eu papurau pleidleisio mewn blychau pleidleisio ar wahân ar gyfer pob digwyddiad pleidleisio, dylai'r blychau pleidleisio gwahanol gael eu dilysu ar yr un adeg, naill ai wrth fyrddau cyfagos ar yr un pryd neu un ar ôl y llall wrth yr un bwrdd a dylai unrhyw bapur pleidleisio a osodwyd yn y blwch 'anghywir' gael ei symud i'r blwch pleidleisio cywir³¹.

5.8 Os na fydd cyfrif papurau pleidleisio yn gyson, dylech ddilyn y weithdrefn ganlynol a dogfennu'r canlyniad ar y datganiad dilysu priodol:

- a. Gwiriwch y symiau adio ar y cyfrif papurau pleidleisio yn llawn ynghyd â nifer y papurau pleidleisio nas defnyddiwyd. Edrychwch ar y pecynnau eraill o ddeunyddiau a ddychwelwyd ac unrhyw gofnodlyfr gan yr orsaf bleidleisio er mwyn ceisio nodi unrhyw reswm dros bapurau pleidleisio coll neu ychwanegol. Sicrhewch nad yw'r papurau

pleidleisio drwy'r post a ddychwelwyd wedi cael eu hychwanegu at nifer y pleidleisiau a fwriwyd yn yr orsaf bleidleisio. Dylech ystyried cysylltu â'r Swyddog Llywyddu a gofyn iddo/iddi geisio esbonio unrhyw anghysonderau.

- b. Edrychwch ar y cofnod o flychau pleidleisio a ddsbarthwyd i weld a gafodd mwy nag un blwch pleidleisio ei ddsbarthu i'r orsaf bleidleisio a sicrhewch fod yr holl flychau a ddyrannwyd i'r orsaf yn cael eu hagog ac y cyfrifir amdanynt.
- c. Edrychwch i weld a yw'r blwch pleidleisio wedi dod o leoliad sy'n cynnwys mwy nag un orsaf bleidleisio, ac os ydyw, cwblhewch y broses o ddilysu'r cyfrif(on) papurau pleidleisio ar gyfer yr orsaf bleidleisio arall (gorsafoedd pleidleisio eraill) er mwyn gweld a oes gwall cydadferol.

Os oes gennych fwy nag un orsaf bleidleisio mewn lleoliad pleidleisio, dylid dilysu'r blychau pleidleisio gwahanol ar yr un pryd wrth fyrddau cyfagos neu un ar ôl y llall wrth yr un bwrdd. Mae'r gyfraith yn darparu na chaiff papur pleidleisio ei ystyried yn annilys am ei fod wedi cael ei roi yn y blwch 'anghywir' yn unig³². Felly, dylech sicrhau bod gennych weithdrefn ar waith er mwyn symud unrhyw bapurau pleidleisio y mae etholwyr wedi eu rhoi yn y blwch pleidleisio 'anghywir' i'r blwch pleidleisio cywir yn ystod y broses ddilysu, a hynny mewn modd tryloyw.

Cyfuno

Os cyfunir dau ddigwyddiad pleidleisio neu fwy, gwiriwch y blychau pleidleisio ar gyfer yr holl ddigwyddiadau etholiadol a ymleddir yn yr holl orsafoedd pleidleisio yn yr un man pleidleisio.

- d. Os daw'r blwch pleidleisio o un orsaf bleidleisio, neu os nad oes unrhyw wall cydadferol yn ffigurau'r orsaf bleidleisio arall/gorsafoedd pleidleisio eraill yn y man pleidleisio hwnnw, ail-gyfrifwch y papurau pleidleisio yn y blwch o leiaf ddwywaith eto, neu hyd nes bod yr un ffigur yn cael ei gyfrif ar ddau achlysur yn olynol.
- e. Os bydd unrhyw anghysondeb o hyd, ar ôl dilyn y gweithdrefnau a amlinellir uchod, defnyddiwch nifer y papurau pleidleisio a gyfrifwyd ac a ail-gyfrifwyd gan y staff cyfrif fel y ffigur a ddilyswyd a gwnewch nodyn priodol ar y cyfrif papurau pleidleisio.
- f. Ychwanegwch y cyfanswm a ddilyswyd a'r amrywiad rhwng hwnnw a'r nifer ar y cyfrif papurau pleidleisio at y datganiad am ganlyniad y broses ddilysu, gan esbonio pam bod yr amrywiad hwnnw wedi digwydd os oes modd, a thrafodwch hyn ag unrhyw asiantiaid ac arsylwyr sy'n bresennol.

5.9 Dim ond ar ôl i'r holl bapurau pleidleisio post, gan gynnwys y rhai a dderbyniwyd mewn gorsafoedd pleidleisio, gael eu hagor a'u prosesu, a'u dilysu, y gellir cwblhau'r broses ddilysu.

5.10 Rhaid i chi sicrhau bod y datganiad dilysu sy'n cynnwys canlyniad y broses o ddilysu pob blwch pleidleisio wedi'i gwblhau³³. Ym mhob achos, rhaid i'r datganiad gynnwys cyfanswm y papurau pleidleisio post a chyfanswm y papurau pleidleisio a ddilyswyd ar gyfer y digwyddiad pleidleisio. Dylech lofnodi'r datganiad a chaiff unrhyw asiant sy'n bresennol wneud copi o'r datganiad ynghylch canlyniad y broses ddilysu. Dylech sicrhau bod copïau ar gael i'r asiantiaid sy'n bresennol ar ôl i'r broses ddilysu gael ei chwblhau a dylech, ar gais, roi copi o'r datganiad i unrhyw asiant sy'n bresennol.

Etholiadau maerol awdurdodau cyfunol

Fel Swyddog Canlyniadau Lleol, rhaid i chi hysbysu'r SCAC o gynnwys y datganiad dilysu ar gyfer yr etholiad awdurdod cyfunol³⁴. Bydd y SCAC yn rhoi arweiniad i chi ynghylch sut y dylid gwneud hyn.

Refferenda cynllunio cymdogaeth

Os bydd y refferendwm cynllunio cymdogaeth yn croesi ffiniau awdurdodau lleol, dylech gysylltu â'ch [tîm lleol yn y Comisiwn](#) i ofyn am gyngor.

5.11 Ar ôl cwblhau'r broses ddilysu, os na fyddwch yn dechrau cyfrif y pleidleisiau ar unwaith, dylech roi'r papurau pleidleisio a dogfennau eraill mewn pecynnau diogel a rhoi eich sêl eich hun arnynt, yn ogystal â sêl unrhyw asiantiaid sy'n bresennol sy'n dymuno atodi eu seliau eu hunain³⁵. Dylech gymryd pob cam angenrheidiol i sicrhau diogelwch y papurau pleidleisio a'r deunyddiau ysgrifennu perthnasol yn ystod unrhyw doriad yn ystod y prosesau dilysu a chyfrif.

Cyfuno

Pan fydd y broses o ddilysu'r holl flychau pleidleisio o orsafoedd pleidleisio a'r holl flychau pleidleisio drwy'r post wedi ei chwblhau a'r datganiad dilysu wedi ei gyflwyno ar gyfer pob digwyddiad pleidleisio, rhaid i unrhyw bapurau pleidleisio na chânt eu cyfrif tan yn ddiweddarach gael eu gwahanu fesul pleidlais, eu rhoi mewn cynwysyddion a'u selio. Yna rhaid iddynt gael eu storio'n ddiogel nes bod y pleidleisiau'n cael eu cyfrif neu'n cael eu rhoi i'r Swyddog Canlyniadau neu'r Swyddog Cyfrif perthnasol (fel y bo'n briodol) ar gyfer eu cyfrif³⁶.

Lle caiff cynwysyddion o bapurau pleidleisio a ddilyswyd eu selio ar gyfer eu cludo neu eu storio i'w cyfrif yn nes ymlaen, mae gan ymgeiswyr ac asiantiaid y digwyddiad pleidleisio, y mae'r papurau yn ymwneud â nhw, hawl i ychwanegu eu seliau eu hunain³⁷.

Etholiadau maerol awdurdodau cyfunol

Mewn etholiad maerol awdurdodau cyfunol, gall y SCAC roi cyfarwyddyd y dylid cynnal y broses o gyfrif y pleidleisiau mewn lleoliad canolog³⁸. Os bydd y broses gyfrif ar gyfer etholiad Comisiynydd yr Heddlu a Throseddau yn digwydd mewn lleoliad gwahanol i'r broses ddilysu, fel Swyddog Canlyniadau, rhaid i chi roi'r holl bapurau pleidleisio wedi'u dilysu mewn pecynnau diogel, megis blychau pleidleisio, i'w cludo i'r lleoliad cyfrif. Rhaid rhoi enw eich awdurdod ac enw ardal yr awdurdod cyfunol ar y pecynnau hyn. Gallwch gysylltu â'r SCAC i drafod trefniadau penodol ar gyfer cludo'r papurau pleidleisio wedi'u dilysu i'r lleoliad cyfrif.

Hefyd, rhaid i chi gadw cofnod o'r holl becynnau o bapurau pleidleisio wedi'u dilysu rydych yn eu cludo i leoliad cyfrif yr awdurdod cyfunol a chynnwys pob un ohonynt. Rhaid i chi anfon y cofnod hwn, y cyfrifon papurau pleidleisio a chopi o'r datganiad terfynol o ganlyniad y broses ddilysu i leoliad cyfrif yr awdurdod cyfunol ynghyd â'r pecynnau o bapurau pleidleisio wedi'u dilysu.

5.12 Ceir rhagor o ganllawiau ar sicrhau diogelwch blychau pleidleisio ym mharagraffau **2.28** i **2.32** uchod a'n hadnodd dilysu a chyfrif '[Cynllunio ar gyfer dilysu a chyfrif effeithiol: pecyn cymorth i Swyddogion Canlyniadau](#)'.

6 Y broses gyfrif

Cyfrif y pleidleisiau

6.1 Rhaid i'r broses o gyfrif pleidleisiau ddechrau cyn gynted ag y bo'n ymarferol ar ôl diwedd y cyfnod pleidleisio³⁹. Mewn etholiad unigol, nid oes raid i chi aros nes eich bod wedi cwblhau'r broses ddilysu cyn y gallwch ddechrau cyfrif y pleidleisiau.

Cyfuno

Lle y cyfunir digwyddiadau pleidleisio, rhaid cwblhau'r broses ddilysu ar gyfer y papurau pleidleisio ar gyfer yr holl ddigwyddiadau etholiadol o fewn pob ardal etholiadol cyn i'r pleidleisiau ar gyfer unrhyw un o'r digwyddiadau pleidleisio hynny ar gyfer yr ardal etholiadol gychwyn⁴⁰.

I gael eglurhad o'r hyn y mae ardal etholiadol yn ei olygu ym mhob achos, gweler [Rhan A: Rôl a chyfrifoldebau'r Swyddog Canlyniadau](#).

Etholiadau maerol awdurdodau cyfunol

Mewn etholiad maerol awdurdod cyfunol, bydd angen i chi ystyried unrhyw ganllawiau neu gyfarwyddiadau gan y SCAC⁴¹. Fel Swyddog Canlyniadau lleol, rydych yn gyfrifol am gyfrif y pleidleisiau ar gyfer eich ardal. Mae gan y SCAC gyfrifoldeb am goladu cyfansymiau lleol a datgan y canlyniad ar gyfer ardal gyfan yr awdurdod cyfunol a dylech drafod sut y bydd hyn yn gweithio'n ymarferol gyda'r SCAC.

Refferenda cynllunio cymdogaeth

Ar gyfer refferendwm cynllunio cymdogaeth sy'n croesi ffiniau awdurdod lleol, dim ond y rhan honno o ardal y refferendwm sy'n dod o fewn eich awdurdod lleol y bydd angen i chi ei hystyried, er y dylech hefyd ystyried unrhyw ganllawiau neu gyfarwyddiadau a roddwyd gan y Prif Swyddog Cyfrif. Nid oes angen i chi aros i flichau pleidleisio'r Swyddog Cyfrif arall/Swyddogion Cyfrif eraill gael eu dilysu cyn dechrau cyfrif y pleidleisiau yn eich ardal.⁴²

6.2 Os bu toriad yn ystod y dydd - er enghraifft, lle nad yw'r pleidleisiau'n cael eu cyfrif yn syth ar ôl y broses ddilysu - dylid agor pob blwch wedi'i selio yng ngolwg llawn unrhyw ymgeiswyr ac asiantiaid sy'n bresennol. Pan fydd asiant wedi atodi sêl i fiwch, dylid cymryd gofal mawr i ddangos i unrhyw asiantiaid sy'n bresennol bod y sêl hon heb ei thorri cyn iddi gael ei thorri.

6.3 Dylai pob proses gyfrif fod yn dryloyw. Dylech roi cyfleoedd priodol i'r rhai sydd â'r hawl i arsylwi a gwrthwynebu dyfarniadau ar bapurau pleidleisio amheus. Dylai hyn gynnwys sicrhau y caiff bwndeli o bapurau pleidleisio wedi'u cyfrif eu storio yng ngolwg asiantiaid cyfrif mewn ffordd sy'n eu galluogi i fonitro cynnydd drwy gydol y cyfrif.

Cymysgu

6.4 Rhaid i chi gymysgu'r papurau pleidleisio er mwyn sicrhau bod papurau pleidleisio o bob blwch pleidleisio wedi'u cymysgu â phapurau pleidleisio o un blwch pleidleisio arall o leiaf, a chymysgu'r papurau pleidleisio post â phapurau pleidleisio o un blwch pleidleisio arall o leiaf cyn didoli a chyfrif y pleidleisiau⁴³.

6.5 Mewn etholiad unigol gallwch ddechrau cyfrif y pleidleisiau cyn i'r broses ddilysu gael ei chwblhau. Os felly, dylech bob tro sicrhau bod un blwch sy'n cynnwys papurau pleidleisio wedi'u dilysu ar gael ar ddiwedd y broses ddilysu, fel y gallwch gydymffurfio â'r gofyniad i gymysgu'r papurau pleidleisio o un blwch pleidleisio â chynnwys un arall.

Cyfuno

Os cyfunir y digwyddiadau pleidleisio, dylech gadw'r papurau pleidleisio ar gyfer pob digwyddiad pleidleisio ar wahân i'w gilydd.

Didoli a chyfrif

6.6 Rhaid i bapurau pleidleisio wynebu i fyny drwy gydol y broses gyfrif er mwyn atal unrhyw un rhag gweld y rhif a'r marc adnabod unigryw arall ar gefn y papur pleidleisio⁴⁴. Dylai'r papurau pleidleisio fod yn weladwy drwy'r amser i unrhyw ymgeiswyr, asiantiaid ac arsylwyr sy'n bresennol.

Seddau gwag un aelod

6.7 Dylai cynorthwyywyr cyfrif ddidoli'r papurau pleidleisio yn bleidleisiau ar gyfer pob ymgeisydd. Dylai unrhyw bapurau pleidleisio amheus gael eu rhoi o'r neilltu er mwyn dyfarnu yn eu cylch.

6.8 Dylid cyfrif nifer y pleidleisiau a roddwyd i bob ymgeisydd a'u rhoi mewn bwndeli o nifer ragnodedig, e.e. bwndeli o 10, 20, 25, 50 neu 100. Dylid atodi slip neu gerdyn ag enw'r ymgeisydd arno, ynghyd â'r nifer yn y bwndel ar y blaen. Efallai y byddai lliwiau gwahanol ar gyfer y slipiau yn ddefnyddiol. Yna dylai'r bwndeli gael eu hailgyfrif gan gynorthwyydd cyfrif arall er mwyn sicrhau cywirdeb y bwndel.

6.9 Cyn mynd ag unrhyw fwndeli oddi wrth y staff cyfrif, dylai goruchwylwyr fwrw golwg dros y bwndeli er mwyn sicrhau bod yr holl bleidleisiau yn y bwndel wedi'u marcio yn yr un ffordd.

6.10 Mae'n annhebygol y bydd nifer y pleidleisiau yn y bwndel olaf yn hafal i nifer ragnodedig y bwndel, ac felly dylid gwneud nodyn o nifer y pleidleisiau yn y bwndeli anghyflawn hynny a'i atodi ar flaen y bwndel.

Seddau gwag aml-aelod

6.11 Mae sawl opsiwn ar gyfer cyfrif pleidleisiau ar gyfer wardiau aml-aelod, gan gynnwys y dull 'sgert welt' a dalennau cyfrif. Mae hefyd yn bosibl defnyddio cyfuniad o'r dulliau hyn, yn dibynnu ar yr hyn a ffeirir yn lleol.

6.12 Mae'r dull '**sgert welt**' yn cynnwys atodi'r papurau pleidleisio i ddalen fawr o bapur (er enghraifft, gyda thâp gludiog ar y ddwy ochr) fel eu bod yn gorgyffwrdd, gan adael ond yr 'X' i'w gweld ar gyfer pob ymgeisydd. Yna gellir adio'r rhesi hyn o bleidleisiau at ei gilydd a throsglwyddo'r cyfanswm i brif ddalen. Gallai cynorthwywyr cyfrif ddechrau drwy ddioli'r papurau pleidleisio hynny lle mae pleidleisiwr wedi defnyddio ei bleidleisiau i gyd ar gyfer ymgeiswyr plaid wleidyddol benodol - gelwir hyn yn aml yn 'pleidleisio mewn bloc' - a'u cyfrif ar wahân. Dylai cynorthwywyr cyfrif hefyd gofnodi pleidleisiau nas defnyddiwyd drwy gynnwys rhes ychwanegol ar waelod y ddalen: bydd cofnodi'r pleidleisiau nas defnyddiwyd yn helpu wrth wirio nifer y pleidleisiau a gofnodwyd yn erbyn cyfanswm y pleidleisiau a ddisgwylir (h.y. nifer y papurau pleidleisio wedi'i lluosî â nifer y pleidleisiau a ganiateir ar bob papur pleidleisio).

6.13 Gellir defnyddio **dalennau cyfrif** mewn sawl ffordd, er enghraifft, drwy gael dalen ar wahân ar gyfer pob ymgeisydd neu roi enwau'r holl ymgeiswyr ar un ddalen. Dylai cynorthwywyr cyfrif weithio mewn parau, un yn galw allan enw neu rif yr ymgeisydd a'r llall yn trosglwyddo pob pleidlais i'r ddalen/dalennau. Gallai cynorthwywyr cyfrif ddechrau drwy ddioli'r papurau pleidleisio sy'n cynnwys 'pleidleisiau mewn bloc'. Dylai cynorthwywyr cyfrif hefyd gofnodi pleidleisiau nas defnyddiwyd: bydd cofnodi'r pleidleisiau nas defnyddiwyd yn helpu wrth wirio nifer y pleidleisiau a gofnodwyd yn erbyn cyfanswm y pleidleisiau a ddisgwylir (h.y. nifer y papurau pleidleisio wedi'i lluosî â nifer y pleidleisiau a ganiateir ar bob papur pleidleisio).

6.14 Dylai unrhyw bapurau pleidleisio amheus gael eu rhoi o'r neilltu ar gyfer dyfarniad.

Etholiadau maerol awdurdodau lleol ac awdurdodau cyfunol

Mewn unrhyw fath o etholiad maerol, os mai dim ond dau ymgeisydd sydd, caiff y maer ei ethol o dan system pleidleisio y cyntaf i'r felin⁴⁵. Felly, bydd unrhyw gyfeiriadau yn y rhan hon at weithdrefnau cyfrif ar gyfer seddau gwag un aelod hefyd yn gymwys i etholiadau maerol o'r fath.

Os oes tri ymgeisydd neu fwy, caiff y maer ei ethol gan ddefnyddio'r system etholiadol Pleidlais Atodol⁴⁶. O dan y system Pleidlais Atodol, gall pleidleiswyr fwrw pleidlais ffafriaeth gyntaf ac ail ffafriaeth ar gyfer y maer.

Yn y broses gyfrif gyntaf, dim ond y pleidleisiau ffafriaeth gyntaf a gaiff eu cyfrif⁴⁷. Mae'r prosesau ar gyfer didoli a chyfrif pleidleisiau ar gyfer sedd wag un aelod a nodir uchod yn berthnasol yma.

Os bydd ymgeisydd yn cael mwy na 50% o'r pleidleisiau ffafriaeth gyntaf, caiff ei ethol. Os na fydd unrhyw ymgeisydd yn cael mwy na 50% o'r pleidleisiau

ffafriaeth gyntaf, bydd y ddau ymgeisydd ar y brig (neu fwy os ydynt yn gyfartal) yn parhau i ymladd yr etholiad ond caiff enwau'r gweddill eu dileu⁴⁸.

Wrth baratoi ar gyfer yr ail broses gyfrif, bydd angen i chi ddiolli'r papurau pleidleisio fel a ganlyn⁴⁹:

- papurau pleidleisio sy'n cynnwys pleidlais ffafriaeth gyntaf i un o'r ymgeiswyr sy'n parhau i ymladd yr etholiad – ni chaiff y rhain eu cyfrif eto yn yr ail broses gyfrif
- yr holl papurau pleidleisio eraill sy'n cynnwys pleidlais ffafriaeth gyntaf ddilys, wedi'u diolli fel a ganlyn
  - y rhai sy'n cynnwys pleidlais ail ffafriaeth i un o'r ymgeiswyr sy'n parhau, wedi'u trefnu yn ôl ymgeisydd
  - y rhai sy'n cynnwys pleidlais ail ffafriaeth i ymgeisydd nad yw'n parhau i ymladd yr etholiad (nid yw'r rhain yn rhan o'r ail broses gyfrif, ond dylid cyfrif cyfanswm y papurau pleidleisio at ddibenion archwilio a'u cadw mewn pecyn ar wahân)
  - y papurau pleidleisio hynny y mae angen dyfarnu yn eu cylch

Caiff pob papur pleidleisio sy'n cynnwys pleidleisiau ail ffafriaeth dilys ar gyfer yr ymgeiswyr sy'n parhau ei gyfrif, a chaiff y cyfanswm ei adio at nifer y pleidleisiau ffafriaeth gyntaf a gafwyd ar gyfer pob un o'r ymgeiswyr hynny. Yr ymgeisydd sydd â'r nifer fwyaf o bleidleisiau a gaiff ei ethol⁵⁰.

Etholiad maerol awdurdod cyfunol

Mewn etholiad maerol awdurdod cyfunol rhaid i chi hysbysu'r SCAC o'ch cyfansymiau lleol⁵¹. Wedyn, bydd y SCAC yn coladu'r cyfansymiau ar gyfer ardal gyfan yr awdurdod cyfunol. Os bydd ymgeisydd yn cael mwy na 50% o gyfanswm y pleidleisiau ffafriaeth gyntaf dilys ar draws ardal gyfan yr awdurdod cyfunol, caiff ei ethol gan y SCAC. Os na fydd unrhyw ymgeisydd yn cael mwy na 50% o gyfanswm y pleidleisiau ffafriaeth gyntaf dilys ar draws ardal gyfan yr awdurdod cyfunol, bydd y ddau ymgeisydd ar y brig (neu fwy os ydynt yn gyfartal) yn parhau i ymladd yr etholiad ond caiff enwau'r gweddill eu dileu⁵². Bydd y SCAC yn rhoi gwybod i chi p'un a oes angen ail broses gyfrif⁵³.

Ni fydd modd i chi wybod i sicrwydd pa ymgeiswyr fydd yn parhau i ymladd yr etholiad nes i'r SCAC gyfrifo'r cyfansymiau ar gyfer ardal gyfan yr awdurdod cyfunol. Mae'n bosibl y bydd ymgeisydd yn cael llawer o bleidleisiau yn eich ardal pleidleisio, ond wedyn yn cael ei ddileu ar ôl i'r holl gyfansymiau lleol gael eu coladu. Dylid ystyried hyn wrth gymryd unrhyw gamau i baratoi ar gyfer yr ail broses gyfrif.

Dylech ddilyn gweithdrefnau a nodwyd yn gynharach yn y blwch hwn wrth baratoi ar gyfer yr ail broses gyfrif.

Ar ddiwedd yr ail broses gyfrif, rhaid i chi roi gwybod i'r SCAC beth yw eich cyfansymiau lleol⁵⁴. Wedyn, bydd y SCAC yn coladu'r cyfansymiau ar gyfer

ardal gyfan yr awdurdod cyfunol, ac yn eu hychwanegu ar gyfanswm y pleidleisiau ffafriaeth gyntaf a gafodd pob un o'r ymgeiswyr hynny. Caiff yr ymgeisydd â'r nifer uchaf o bleidleisiau ei ethol, a bydd y SCAC yn rhoi gwybod i chi beth yw'r canlyniad⁵⁵.

Papurau pleidleisio amheus

6.15 Dylech ddyfarnu ynglŷn â phapurau pleidleisio amheus yn rheolaidd wrth i'r cyfrif fynd rhagddo: ni ddylid gadael y broses o ddyfarnu ynglŷn â phapurau pleidleisio amheus tan ddiwedd y cyfrif.

6.16 Dylech ystyried llyfryn y Comisiwn ar bapurau pleidleisio amheus ar gyfer [etholiadau llywodraeth leol](#) drwy gydol y broses ddyfarnu. Mae'r llyfryn yn cynnwys enghreifftiau o bleidleisiau a ganiateir a phleidleisiau a wrthodir a'r egwyddorion allweddol i'w dilyn wrth ddyfarnu ynglŷn â phapurau pleidleisio amheus.

6.17 Hefyd, nodir enghreifftiau o bapurau pleidleisio a ganiateir a phapurau pleidleisio a wrthodir ar y matiau bwrdd papurau pleidleisio amheus y dylech eu harddangos yn y broses gyfrif er mwyn i ymgeiswyr, asiantiaid ac arsylwyr gyfeirio atynt. Ceir fersiynau gwahanol o'r matiau bwrdd fel y nodir isod:

- [wardiau ag un aelod](#)
- [wardiau â dau aelod](#)
- [wardiau â thri aelod](#)

Etholiadau maerol awdurdodau lleol ac awdurdodau cyfunol

Mae'r Comisiwn wedi llunio [llyfryn papurau pleidleisio amheus](#) sy'n cynnwys enghreifftiau o bleidleisiau a ganiateir a phleidleisiau a wrthodir a'r egwyddorion allweddol i'w dilyn wrth ddyfarnu ynglŷn â phapurau pleidleisio amheus mewn etholiadau maerol a gynhelir sy'n defnyddio'r system Pleidlais Atodol.

Rydym hefyd wedi llunio matiau bwrdd o bleidleisiau a ganiateir a rhai a wrthodir y gellir cyfeirio atynt yn gyflym, un [os mai dim ond dau ymgeisydd sy'n sefyll](#) ac un [os oes tri neu fwy o ymgeiswyr yn sefyll](#).

6.18 Wrth ddyfarnu ynglŷn â phapurau pleidleisio amheus, dylech wneud y canlynol:

- byddwch yn glir ac yn gyson bob amser
- cymerwch amser i sicrhau y gwneir penderfyniad ystyriol ym mhob achos
- penderfynwch a yw bwriad y pleidleisiwr yn ymddangos yn glir ar y papur pleidleisio

6.19 Fel rhan o hyn, bydd angen i chi:

- ystyried y papur pleidleisio cyfan

- ystyried a yw'r ffordd y cafodd papur pleidleisio ei marcio yn golygu
  - mewn etholiad un aelod, bod pleidlais dros un ymgeisydd yn amlwg
  - mewn etholiad ar gyfer sawl aelod, bod un bleidlais neu fwy ar gyfer hyd at y nifer o ymgeiswyr a ganiateir yn amlwg

6.20 Mae'r ddeddfwriaeth yn darparu bod yn rhaid i chi wrthod papur pleidleisio⁵⁶:

- nad yw'n cynnwys y marc swyddogol (nid y marc adnabod unigryw)
- y rhoddir pleidleisiau arno ar gyfer mwy o ymgeiswyr nag y mae gan yr ymgeisydd yr hawl i bleidleisio drostynt
- os bydd unrhyw beth wedi'i ysgrifennu neu wedi'i farcio arno sy'n eich galluogi i adnabod y pleidleisiwr (ac eithrio rhif y papur pleidleisio argraffedig neu farc adnabod unigryw arall)
- nad yw wedi'i farcio neu sy'n ddi-rym oherwydd ansicrwydd

6.21 Gall papur pleidleisio gael ei wrthod yn rhannol os caiff mwy nag un ymgeisydd ei ethol i'r ward. Os oes hawl gan y pleidleisiwr i bleidleisio dros fwy nag un ymgeisydd, ni ddylai pleidleisiau da gael eu gwrthod am fod pleidlais arall ar y papur pleidleisio yn ansicr⁵⁷.

6.22 Ni ddylai unrhyw bleidleisiau nas defnyddiwyd gael eu categorio fel rhai a wrthodwyd, ond dylid eu cofnodi o hyd er mwyn darparu llwybr archwilio clir a helpu i gysoni'r ffigurau dilysu a chyfrif.

Etholiadau maerol awdurdodau lleol ac awdurdodau cyfunol

Mae'r ddeddfwriaeth yn darparu bod yn rhaid i chi wrthod papur pleidleisio yn y broses gyfrif gyntaf⁵⁸:

- os nad yw'r papur pleidleisio yn cynnwys y marc swyddogol
- os yw'n cynnwys mwy nag un bleidlais ffafriaeth gyntaf
- os bydd unrhyw beth wedi'i ysgrifennu neu wedi'i farcio arno sy'n eich galluogi i adnabod y pleidleisiwr (ac eithrio rhif y papur pleidleisio argraffedig neu farc adnabod unigryw arall)
- os nad yw wedi'i farcio neu os yw'n ddi-rym oherwydd ansicrwydd o ran y bleidlais ffafriaeth gyntaf

Dim ond papurau pleidleisio sydd â phleidlais ffafriaeth gyntaf ddilys a all symud ymlaen i'r broses gyfrif ar gyfer ail ffafriaeth⁵⁹. Yn yr ail broses gyfrif, rhaid i chi wrthod papur pleidleisio⁶⁰:

- os nad yw'r papur pleidleisio yn cynnwys y marc swyddogol
- os yw'n cynnwys mwy nag un bleidlais ffafriaeth gyntaf
- os bydd unrhyw beth wedi'i ysgrifennu neu wedi'i farcio arno sy'n eich galluogi i adnabod y pleidleisiwr (ac eithrio rhif y papur pleidleisio argraffedig neu farc adnabod unigryw arall)
- os nad yw wedi'i farcio neu os yw'n ddi-rym oherwydd ansicrwydd o ran y bleidlais ffafriaeth gyntaf

6.23 Fodd bynnag, mae'r ddeddfwriaeth yn nodi, oni bai bod modd adnabod y pleidleisiwr oherwydd y ffordd y marciwyd y papur pleidleisio, na chaniateir i chi wrthod papur pleidleisio y marciwyd y bleidlais arno yn y ffyrdd canlynol os yw bwriad y pleidleisiwr yn amlwg⁶¹:

- rywle arall yn hytrach na'r man priodol
- mae'r bleidlais wedi'i marcio mewn ffordd arall ar wahân i groes
- mae'r bleidlais wedi'i marcio drwy fwy nac un marc

6.24 At hynny, efallai y bydd angen ystyried ymhellach unrhyw bapurau pleidleisio sy'n arddangos unrhyw rai o'r canlynol:

- unrhyw bapur pleidleisio sy'n cynnwys unrhyw beth anarferol (er enghraifft, ymddengys ei fod wedi'i newid, naill ai â theclyn ysgrifennu cwbl wahanol neu â hylif cywiro)
- unrhyw bapur pleidleisio sydd wedi'i dorri neu wedi'i ddifrodi mewn unrhyw ffordd

6.25 Dylid trin unrhyw bapurau pleidleisio yr ymddengys eu bod wedi cael eu newid, naill ai â theclyn ysgrifennu cwbl wahanol neu â hylif cywiro, fel rhai 'amheus' a dylid cyflwyno dyfarniad yn eu cylch lle y bydd yn rhaid i chi benderfynu ar eu dilysrwydd ym mhresenoldeb ymgeiswyr, asiantiaid ac arsylwyr. Rhaid i'r rhai y datganwyd eu bod yn ddilys wedyn gael eu cyfrif a'u cynnwys yng nghyfanswm nifer y pleidleisiau a fwriwyd dros yr ymgeisydd priodol.

6.26 Mae'ch penderfyniad ynglŷn ag unrhyw gwestiwn sy'n codi mewn perthynas â phapur pleidleisio yn derfynol a dim ond drwy ddeiseb etholiadol y gellir ei herio⁶². Rhaid i chi lunio datganiad yn dangos nifer y papurau pleidleisio a wrthodwyd, yn gyfan gwbl ac yn rhannol, ac am ba reswm⁶³. Felly dylai fod gennych system ar waith drwy gydol y broses ddyfarnu ar gyfer didoli'r papurau pleidleisio a wrthodwyd o dan y penawdau canlynol:⁶⁴

- dim marc swyddogol
- rhai lle mae'r pleidleisiwr wedi pleidleisio dros fwy o ymgeiswyr nag sydd hawl ganddo
- ysgrifen neu farc sy'n eich galluogi i adnabod y pleidleisiwr
- heb ei farcio neu'n ddi-rym oherwydd ansicrwydd

Etholiadau maerol awdurdodau lleol ac awdurdodau cyfunol⁶⁵

Mewn etholiadau maerol gyda thri ymgeisydd neu fwy, rhaid bod gennych system ar waith ar gyfer didoli'r papurau pleidleisio a wrthodwyd o dan y penawdau canlynol:

- dim marc swyddogol
- ysgrifen neu farc sy'n eich galluogi i adnabod y pleidleisiwr

Yn y broses gyfrif gyntaf:

- rhoi pleidlais ffafriaeth gyntaf dros fwy nag un ymgeisydd
- heb ei farcio o ran y bleidlais ffafriaeth gyntaf neu'n ddi-rym oherwydd ansicrwydd o ran y bleidlais ffafriaeth gyntaf

Yn yr ail broses gyfrif:

- rhoi pleidlais ail ffafriaeth dros fwy nag un ymgeisydd
- heb ei farcio o ran y bleidlais ail ffafriaeth neu'n ddi-rym oherwydd ansicrwydd o ran y bleidlais ail ffafriaeth

6.27 Dylech ystyried y llyfryn ar bleidleisiau amheus a'r mat bwrdd er mwyn sicrhau y caiff y pleidleisiau a wrthodir eu categoreiddio mewn ffordd gywir a chyson er mwyn eu cofnodi ar y datganiad.

6.28 Rhaid bod y gair 'gwrthodwyd' wedi'i farcio ar bob papur pleidleisio a wrthodwyd, neu, lle y bo'n gymwys, 'wedi ei wrthod yn rhannol' wedi'i farcio arno fel y bo'n briodol, a rhaid ychwanegu'r geiriau 'gwrthwynebu' y penderfyniad i wrthod' os bydd asiant cyfrif yn gwrthwynebu'ch penderfyniad⁶⁶. Er y dylai fod modd i arsylwyr arsylwi ar y broses hon, yn wahanol i asiantiaid, nid oes ganddynt hawl gyfreithiol i wrthwynebu penderfyniad i wrthod papur pleidleisio.

6.29 Dylai copi o'r datganiad am bapurau pleidleisio a wrthodwyd gael ei osod yn y pecyn ar gyfer papurau pleidleisio a wrthodwyd.

Etholiadau maerol awdurdodau lleol ac awdurdodau cyfunol

Yn yr etholiad maerol a gynhelir o dan system Pleidlais Atodol, rhaid paratoi datganiad am bapurau pleidleisio a wrthodwyd ar ôl y broses gyfrif gyntaf ac, os ceir ail broses gyfrif, ar ddiwedd yr ail broses gyfrif⁶⁷.

Rhaid i'r datganiad a gaiff ei baratoi ar ôl y broses gyfrif gyntaf gynnwys cyfanswm y papurau pleidleisio a wrthodwyd o dan y penawdau canlynol⁶⁸:

- a. dim marc swyddogol
- b. rhoi pleidlais ffafriaeth gyntaf dros fwy nag un ymgeisydd
- c. ysgrifed neu farc sy'n eich galluogi i adnabod y pleidleisiwr, ac
- ch. heb ei farcio o ran y bleidlais ffafriaeth gyntaf neu'n ddi-rym oherwydd ansicrwydd o ran y bleidlais ffafriaeth gyntaf

Ar ôl yr ail broses gyfrif, rhaid i'r datganiad a gaiff ei baratoi gynnwys cyfanswm y papurau pleidleisio a wrthodwyd yn yr ail broses gyfrif o dan y penawdau canlynol⁶⁹:

- a. dim marc swyddogol

b. rhoi pleidlais ail ffafriaeth dros fwy nag un ymgeisydd

c. ysgrifennu neu farc sy'n eich galluogi i adnabod y pleidleisiwr, ac

ch. heb ei farcio o ran y bleidlais ail ffafriaeth neu'n ddi-rym oherwydd ansicrwydd o ran y bleidlais ail ffafriaeth

Mewn etholiad maerol awdurdod cyfunol, cyn gynted ag y bo'n ymarferol ar ôl cwblhau'r datganiad o bapurau pleidleisio a wrthodwyd ar gyfer pob cam o'r broses gyfrif, rhaid i chi hysbysu'r SCAC o'r cynnwys⁷⁰.

Papurau pleidleisio a dorrwyd

6.30 Efallai y byddwch yn dod ar draws achosion lle mae pleidleiswyr wedi torri rhan o'r papur pleidleisio. Wrth benderfynu a oes modd cyfrif darn o bapur pleidleisio bydd yn dibynnu ar b'un a yw'n cynnwys y marc swyddogol.

6.31 Os yw'n ei gynnwys, gellir derbyn y papur pleidleisio fel pleidlais ddilys, ar yr amod eich bod yn fodlon ar y canlynol:

- mae bwriad y pleidleisiwr yn amlwg
- nid oes unrhyw rai o'r rhesymau dros wrthod yn berthnasol

Gweler **Pennod 6** o [Ran D: Pleidleisio absennol](#) i gael canllawiau ar sut i ddelio â phapurau pleidleisio wedi'u torri wrth agor pleidleisiau post.

Cysoni

6.32 Ar ôl i'r holl bapurau pleidleisio gael eu didoli ac ar ôl i ddyfarniadau ynglŷn ag unrhyw bleidleisiau amheus gael eu gwneud, gall y dasg allweddol o gysoni ddechrau.

6.33 Ym mhob achos, dylech fod yn fodlon bod unrhyw ganlyniad neu gyfansymiau (fel y bo'n briodol) yn adlewyrchu'r pleidleisiau a gafwyd, ac felly os na fydd y ffigurau'n gyson â'i gilydd, dylid dilyn y weithdrefn ganlynol er mwyn ceisio nodi ac unioni'r anghysondeb:

- Edrychwch yn y man storio a sicrhewch fod yr holl flychau pleidleisio wedi cael eu hagor a'u bod yn wag.
- Edrychwch ar y lloriau a'r arwynebau rhag ofn bod papurau pleidleisio wedi cael eu gollwng yn lleoliad y cyfrif.
- Edrychwch eto ar y ffigurau dilysu a'r ymarfer cysoni rhag ofn eu bod yn cynnwys camgymeriadau cyfrifo.
- Sicrhewch eich bod wedi cyfrif am bob papur pleidleisio a wrthodwyd.
- Sicrhewch fod yr holl fwndeli a bwndeli rhannol wedi cael eu cyfrif.
- Ystyriwch ailgyfrif y papurau pleidleisio yn y bwndeli.

6.34 Dylech hefyd wneud unrhyw wiriadau eraill sy'n angenrheidiol, yn eich tyb chi.

Cysoni ar gyfer seddau gwag un aelod

6.35 Rhaid i'r holl fwndeli a bwndeli rhannol o bapurau pleidleisio sy'n dangos pleidlais ddilys ar gyfer ymgeisydd gael eu cyfrif. Wedyn, rhaid ychwanegu'r cyfanswm ar gyfer pob ymgeisydd at gyfanswm y papurau pleidleisio a wrthodwyd, a dylai'r ffigur hwn gyfateb yn union i'r ffigur sy'n rhoi cyfanswm y papurau pleidleisio a gafwyd ar ddiwedd y broses ddilysu.

6.36 Os bydd y ddau ffigur yn gyson, dylech fwrw ymlaen â'r broses o ymgynghori â'r ymgeiswyr a'r asiantiaid sy'n bresennol ynglŷn â'r canlyniad dros dro.

6.37 Os na fydd y ffigurau'n gyson, dylech ddilyn y weithdrefn yn **6.33** a **6.34** uchod.

Cysoni ar gyfer seddau gwag aml-aelod

6.38 Wrth gysoni seddau gwag aml-aelod, mae'n bwysig cysoni pleidleisiau a phapurau pleidleisio ac osgoi drysu rhwng un peth ac un arall. Dylai pob un o'r pleidleisiau ar gyfer pob ymgeisydd gael eu cyfrif, yn ogystal â'r pleidleisiau hynny nas defnyddiwyd. Hefyd, dylai pob papur pleidleisio a wrthodwyd a'r rhai a wrthodwyd yn rhannol gael eu cyfrif.

6.39 Pan wrthodir papur pleidleisio yn rhannol, dylech gofnodi nifer y papurau pleidleisio a dderbyniwyd a nifer y pleidleisiau gwirioneddol a wrthodwyd ar y papurau pleidleisio hynny.

6.40 Yna dylai'r pleidleisiau dilys ar gyfer yr holl ymgeiswyr gael eu hychwanegu at nifer y pleidleisiau a wrthodwyd (nifer y pleidleisiau a wrthodwyd wedi'i lluosu â nifer y seddau gwag ynghyd â'r pleidleisiau a wrthodwyd o'r digwyddiadau pleidleisio hynny a wrthodwyd yn rhannol), ynghyd ag unrhyw pleidleisiau nas defnyddiwyd a dylai cyfanswm y ffigur hwn gyfateb yn union â'r ffigur dilysu a gafwyd ar ddiwedd y broses ddilysu wedi'i luosi â nifer y swyddi gwag. Os bydd y ddau ffigur yn gyson, dylech fwrw ymlaen â'r broses o ymgynghori â'r ymgeiswyr a'r asiantiaid ynglŷn â'r canlyniad dros dro.⁷¹

6.41 Os na fydd y ffigurau'n gyson, dylech ddilyn y weithdrefn yn **6.33** a **6.34** uchod.

Etholiadau maerol awdurdodau lleol ac awdurdodau cyfunol â thri ymgeisydd neu fwy

Mewn unrhyw etholiad maerol a gynhelir o dan Bleidlais Atodol, mae cysoni ar ddiwedd y broses gyfrif gyntaf yn dilyn yr un broses ag etholiad sedd wag ar gyfer aelod unigol fel y nodwyd uchod: rhaid adio cyfanswm y pleidleisiau ffafriaeth gyntaf ar gyfer pob ymgeisydd ar gyfer pob ymgeisydd at gyfanswm y papurau pleidleisio a wrthodwyd, a dylai'r cyfanswm hwn gyfateb yn union i'r

ffigur sy'n rhoi cyfanswm y papurau pleidleisio a gafwyd ar ddiwedd y broses ddilysu.

Yn yr ail broses gyfrif, lle bo angen, dylai cyfanswm y papurau pleidleisio sy'n cynnwys pleidlais ffafriaeth gyntaf i'r ymgeiswyr hynny na pharhaodd i ymladd yr etholiad yn cyfateb i: cyfanswm y papurau pleidleisio sy'n cynnwys pleidlais ail ffafriaeth ddilys, yn ogystal â chyfanswm y papurau pleidleisio sy'n cynnwys pleidlais ail ffafriaeth i ymgeisydd nad yw'n ymladd yr etholiad mwyach, a chyfanswm y papurau pleidleisio a wrthodwyd yn yr ail broses gyfrif.

Mewn etholiad maerol awdurdod cyfunol, rhaid i chi lunio datganiad ar bob cam o'r cyfrif, y mae'n rhaid i chi ei rannu â'r SCAC.⁷² Bydd y SCAC yn rhoi gwybod i chi am y prosesau sydd ar waith ar gyfer ystyried y datganiadau a delio â cheisiadau am ailgyfrif.⁷³

Canlyniadau dros dro ac ailgyfrif

6.42 Dylech fod yn fodlon bod nifer y pleidleisiau dros bob ymgeisydd yn gywir cyn bwrw ymlaen â chanlyniad dros dro.

6.43 Dylai'r holl brosesau gael eu cynnal o fewn fframwaith mor agored a thryloyw â phosibl sy'n cael ei weithredu drwy amrywiol gamau'r broses gyfrif fel y gall pob ymgeisydd ac asiant ymddiried yn y prosesau a'r canlyniad/cyfansymiau lleol dros dro a roddwyd.

6.44 Pan fyddwch yn fodlon, dylech hysbysu'r ymgeiswyr a'r asiantiaid etholiad o'r canlyniad dros dro a gofyn am eu cydsyniad i gyhoeddi'r canlyniad.⁷⁴ Dylech egluro bod gan yr ymgeiswyr a'r asiantiaid yr hawl i ofyn am ailgyfrif.

6.45 Rhaid i chi roi digon o amser i'r ymgeiswyr a'r asiantiaid ystyried y canlyniad dros dro cyn bwrw ymlaen â cham nesaf y broses. Dyma'r adeg y gall unrhyw ymgeisydd neu asiant etholiad wneud cais am i'r pleidleisiau gael eu hailgyfrif neu, ar ôl ailgyfrif, eu hailgyfrif eto⁷⁵.

Etholiadau maerol awdurdodau lleol

Mewn etholiadau maerol awdurdodau lleol a gynhelir o dan Bleidlais Atodol, rhaid i chi ymgynghori ag ymgeiswyr ac asiantiaid ar y canlyniad dros dro ar ddiwedd pob proses gyfrif a gofyn am gydsyniad cyn symud ymlaen i'r broses gyfrif nesaf neu ddatgan y canlyniad, fel y bo'n briodol⁷⁶. Rhaid i chi roi digon o amser i ymgeiswyr ac asiantiaid ystyried y canlyniad dros dro cyn bwrw ymlaen â datgan y canlyniad. Dyma'r adeg y gall unrhyw ymgeisydd neu asiant etholiad wneud cais am i'r pleidleisiau gael eu hailgyfrif neu, ar ôl ailgyfrif, eu hailgyfrif eto⁷⁷. Dylech hefyd egluro mai dim ond at y broses gyfrif gyfredol y mae unrhyw gais am ailgyfrif yn berthnasol: felly, ar gyfer yr ail broses gyfrif, dim ond i'r ail gyfrif y mae unrhyw gais am ailgyfrif yn gymwys.

Ar ddiwedd pob proses gyfrif, mae dau ddatganiad y mae'n rhaid i chi eu rhannu ag unrhyw ymgeiswyr ac asiantiaid sy'n bresennol.

Ar ddiwedd y broses gyfrif gyntaf, yn ogystal â'r datganiad o bapurau pleidleisio a wrthodwyd, rhaid i chi lunio datganiad i'w rannu â'r ymgeiswyr a'r asiantiaid, sy'n dangos⁷⁸:

- cyfanswm y papurau pleidleisio a ddefnyddiwyd
- cyfanswm y papurau pleidleisio a wrthodwyd
- mewn etholiad lle mae tri ymgeisydd neu fwy, cyfanswm y pleidleisiau ffafriaeth gyntaf a roddwyd ar gyfer pob ymgeisydd a chyfanswm cyffredinol y pleidleisiau ffafriaeth gyntaf a roddwyd, neu
- mewn etholiad a ymlleddir gan ddau ymgeisydd yn unig, nifer y pleidleisiau a roddwyd ar gyfer pob ymgeisydd

Ar ddiwedd yr ail broses gyfrif, yn ogystal â'r datganiad o bapurau pleidleisio a wrthodwyd yn yr ail broses gyfrif, rhaid i chi hefyd lunio datganiad i'w rannu â'r asiantiaid hynny y mae eu hymgeiswyr yn parhau i ymladd yr etholiad, sy'n dangos⁷⁹:

- cyfanswm y pleidleisiau ffafriaeth gyntaf a roddwyd i bob ymgeisydd
- cyfanswm y pleidleisiau ail ffafriaeth a roddwyd i bob un o'r ymgeiswyr sy'n parhau i ymladd yr etholiad ar ôl cyfrif y pleidleisiau ffafriaeth gyntaf
- cyfanswm y pleidleisiau a roddwyd i bob un o'r ymgeiswyr hynny
- cyfanswm y papurau pleidleisio a gyfrifwyd:
  - yn ddilys o ran y bleidlais ffafriaeth gyntaf a roddwyd i ymgeisydd nad oedd yn parhau i ymladd yr etholiad

- a wrthodwyd fel di-rym neu heb eu marcio oherwydd ansicrwydd at ddibenion cyfrif y pleidleisiau ail ffafriaeth

Er mwyn sicrhau y gall ymgeiswyr ac asiantiaid fodloni eu hunain o ran cywirdeb yr ail broses gyfrif, dylech hefyd gynnwys yn y datganiad hwn nifer y papurau pleidleisio nas cynhwyswyd yn yr ail broses gyfrif am eu bod yn cynnwys pleidlais ail ffafriaeth ar gyfer ymgeisydd **nad** oedd yn parhau i ymladd yr etholiad.

Etholiadau maerol awdurdodau cyfunol

Ar ddiwedd pob cam o'r cyfrif, pan fyddwch yn fodlon, rhaid i chi hysbysu'r ymgeiswyr a'r asiantiaid sy'n bresennol o'u cyfansymiau lleol dros dro⁸⁰. Ar ddiwedd y broses gyfrif gyntaf a'r ail broses gyfrif (lle bo angen), gall yr asiant cyfrif dynodedig ar gyfer pob un o'r ymgeiswyr ofyn am ailgyfrif.

Rhaid i chi hefyd hysbysu'r SCAC o'r cyfansymiau lleol dros dro a chael eu cydsyniad cyn symud ymlaen i'r broses gyfrif nesaf neu ddatgan y cyfansymiau lleol, fel y bo'n briodol⁸¹. Bydd y SCAC yn rhoi gwybod i chi am y prosesau sydd ar waith ar gyfer ystyried y cyfanswm lleol dros dro a delio â cheisiadau am ailgyfrif.

Gall y SCAC eich cyfarwyddo i ailgyfrif y pleidleisiau ar ôl cael gwybod y cyfanswm lleol dros dro os oes ganddo reswm dros amau nad yw'r pleidleisiau yn eich ardal wedi cael eu cyfrif yn gywir⁸². Os rhoddwyd cyfarwyddyd i ailgyfrif, pan fydd y broses ailgyfrif honno wedi'i chwblhau, dylai proses y cyfanswm lleol dros dro ddechrau eto. Dylech nodi'n glir i'r ymgeiswyr a'r asiantiaid mai dim ond yn y broses gyfrif gyntaf y gellir ailgyfrif pleidleisiau ffafriaeth gyntaf; dim ond y pleidleisiau ail ffafriaeth y gellir eu hailgyfrif yn yr ail broses gyfrif.

Refferenda cynllunio cymdogaeth

Nid oes gofyniad cyfreithiol i rannu'r datganiadau dros dro na'r datganiadau terfynol ag unrhyw arsylwyr cyfrif sy'n bresennol, ond serch hynny, dylech eu hysbysu o'r cynnwys, fel y gallant fodloni eu hunain bod y broses gyfrif yn cael ei chynnal mewn ffordd dryloyw a bod y prosesau cywir yn cael eu dilyn.

Os bydd y refferendwm cynllunio cymdogaeth yn croesi ffiniau awdurdodau lleol, cysylltwch â'ch [tîm lleol yn y Comisiwn](#) i ofyn am gyngor.

6.46 Rhaid i chi ystyried unrhyw gais am ailgyfrif ond cewch wrthod y cais os yw'n afresymol, yn eich barn chi⁸³. Fodd bynnag, cewch ystyried cynnig cyfle i'r ymgeiswyr a'r asiantiaid archwilio'r bwndeli o bapurau pleidleisio fel ffordd o gael sicrwydd bod y canlyniad/cyfanswm lleol yn gywir.

6.47 Os byddwch yn cytuno i ailgyfrif y pleidleisiau, dylai'r ymgeiswyr a'r asiantiaid sy'n bresennol gael eu hysbysu cyn i'r ailgyfrif ddechrau a'u briffio ar y prosesau y bwriadwch eu dilyn. Fel yn achos y broses gyfrif wreiddiol, dylid cynnal unrhyw broses ailgyfrif yng ngolwg y rhai sy'n bresennol. Mae gennych hawl i ailystyried pa bapurau pleidleisio y dylid eu gwrthod yn ystod y broses ailgyfrif (neu unrhyw broses ailgyfrif arall).

6.48 Rhaid ymgynghori â'r ymgeiswyr a'r asiantiaid ynglŷn â'r canlyniad dros dro diwygiedig yn yr un modd ag yr ymgynghorwyd â hwy ynglŷn â'r canlyniad dros dro ar ôl i'r cyfrif cyntaf ddod i ben.

6.49 Mae modd cynnal mwy nag un broses ailgyfrif. Unwaith eto, rhaid i chi ystyried unrhyw gais am ailgyfrif a chewch wrthod y cais os yw'n afresymol, yn eich barn chi.

Etholiadau maerol awdurdodau lleol ac awdurdodau cyfunol

Dylech nodi'n glir i'r ymgeiswyr a'r asiantiaid mai dim ond yn y broses gyfrif gyntaf y gellir ailgyfrif pleidleisiau ffafriaeth gyntaf. Ni allwch ailgyfrif y pleidleisiau ffafriaeth gyntaf pan fydd yr ail broses gyfrif wedi dechrau. Dim ond y pleidleisiau ail ffafriaeth y gellir eu hailgyfrif yn yr ail broses gyfrif⁸⁴.

Refferenda cynllunio cymdogaeth

Yn wahanol i asiantiaid cyfrif mewn etholiadau, nid oes gan arsylwyr cyfrif referendwm y pŵer i ofyn am ailgyfrif⁸⁵.

Pleidleisiau cyfartal

6.50 Pan fydd gan ddau ymgeisydd neu fwy yr un faint o bleidleisiau a bod y pleidleisiau cyfartal hyn rhwng ymgeiswyr sy'n ymladd am yr unig sedd neu'r sedd olaf i'w neilltuo, rhaid i chi benderfynu rhwng yr ymgeiswyr drwy dynnu enwau ar hap⁸⁶.

6.51 Ystyrir bod pa ymgeisydd bynnag a ddewisir ar hap wedi cael pleidlais ychwanegol sy'n ei gwneud yn bosibl datgan ei fod wedi'i ethol.

6.52 Yn achos seddau gwag aml-aelod, lle bydd dau ymgeisydd neu fwy yn cael eu hethol gyda nifer gyfartal o bleidleisiau ond mae'r etholiad ar gyfer tymor gwahanol yn y swydd (e.e. lle y cynhelir etholiad sedd wag achlysurol ar yr un pryd â'r etholiad a drefnwyd), dylid defnyddio dulliau tynnu enwau ar hap er mwyn penderfynu pa ymgeisydd fydd yn gwasanaethu am y cyfnod hiraf o blith y ddwy swydd. Os nad ymleddir yr etholiad, dylid defnyddio dull tynnu enwau ar hap yn y cyfarfod cyntaf llawn o'r cyngor ac nid yn y broses gyfrif.

6.53 Nid yw'n ofynnol tynnu enwau ar hap lle caiff un ymgeisydd ei ethol â mwyafrif y pleidleisiau ac mae'r pleidleisiau cyfartal rhwng ymgeiswyr eraill nad ydynt yn y safle cyntaf ac felly na ellir eu hethol.

6.54 Chi fydd yn penderfynu ar y dull o dynnu enwau ar hap. Mae'r enghreifftiau o brosesau tynnu ar hap yn cynnwys y canlynol:

- caiff papurau pleidleisio, y bydd pob un ohonynt wedi'i farcio â phleidlais ar gyfer un o'r ymgeiswyr sydd â'r un nifer o bleidleisiau, eu gosod mewn cynhwysydd, megis blwch pleidleisio gwag a'u cymysgu, yna caiff un ei dynnu gennych chi
- caiff sliopiau o bapur ag enwau'r ymgeiswyr arnynt eu gosod mewn amlenni wedi'u selio a'u cymysgu, yna caiff un ei dynnu gennych chi

6.55 Dylech wneud cyhoeddiad eich bod yn bwriadu mynd ati i dynnu ar hap rhwng yr ymgeiswyr sydd â nifer gyfartal o bleidleisiau, gan egluro'n union beth sydd ar fin digwydd a'r dull a ddefnyddir. Dylai ymgeiswyr, asiantau, cynrychiolwyr y Comisiwn ac arsylwyr achrededig fod yn bresennol yn ystod unrhyw waith paratoi ac yn ystod y broses o dynnu ar hap.

6.56 Os byddwch yn defnyddio'r dull cyntaf a ddisgrifir uchod, dylech fynd ati, yng ngolwg unrhyw ymgeiswyr ac asiantiaid, ac ym mhresenoldeb cynrychiolwyr y Comisiwn ac arsylwyr achrededig, i blygu papur pleidleisio a gyfrifwyd yn flaenorol ar gyfer pob un o'r ymgeiswyr sydd â'r un nifer o bleidleisiau, a'i roi mewn blwch pleidleisio gwag. Dylai cynorthwydd godi'r blwch i uchder lle na allwch weld y papurau y tu mewn i'r blwch, ond lle gallwch roi eich llaw i mewn a thynnu un allan o hyd. Ar ôl cymysgu, dylech dynnu un o'r papurau pleidleisio o'r blwch, ei agor a darllen enw'r ymgeisydd

sydd â'r bleidlais wedi'i marcio yn erbyn ei enw yn uchel. Dyfernir wedyn bod yr ymgeisydd hwnnw wedi cael pleidlais ychwanegol.

6.57 Dylid gwneud paratodau tebyg os byddwch yn penderfynu defnyddio unrhyw ddull arall o dynnu enwau ar hap.

6.58 Dylid ychwanegu datganiad at yr hysbysiad o ganlyniad, yn nodi: 'Yn dilyn pleidleisiau cyfartal, tynnwyd enwau ar hap ac, o ganlyniad, rhoddwyd pleidlais ychwanegol i [*rhowch enw'r ymgeisydd*]'.

Refferenda Maerol

Os bydd pleidleisiau cyfartal rhwng y ddau ateb, rhaid i chi benderfynu rhwng y ddau ateb drwy dynnu enwau ar hap yn yr un ffordd â phe bai'r ymgeiswyr yn ymladd am un sedd⁸⁷.

Refferenda cynllunio cymdogaeth

Os bydd pleidleisiau cyfartal rhwng y ddau ateb, y canlyniad yw nad oes mwyafrif o blaidd llunio'r cynllun neu'r gorchymyn⁸⁸. Dylai datganiad i'r perwyl hwnnw gael ei ychwanegu at yr hysbysiad o'r canlyniad.

Etholiadau maerol awdurdodau lleol ac awdurdodau cyfunol

Os na fydd yr un o'r ymgeiswyr yn cael mwy na 50% o'r pleidleisiau ffafriaeth gyntaf dilys, bydd y ddau ymgeisydd a gafodd y nifer fwyaf o'r pleidleisiau ffafriaeth gyntaf yn parhau i ymladd ac yn mynd ymlaen i'r ail broses gyfrif⁸⁹. Fodd bynnag, os bydd tri ymgeisydd neu fwy yn gymwys i barhau i ymladd yr etholiad, oherwydd nifer gyfartal o bleidleisiau ffafriaeth gyntaf, bydd pob un ohonynt yn mynd ymlaen i'r ail broses gyfrif⁹⁰.

Os bydd gan ddau ymgeisydd neu fwy yr un faint o bleidleisiau ffafriaeth gyntaf ac ail ffafriaeth ar ddiwedd yr ail broses gyfrif, rhaid i chi benderfynu rhyngddynt drwy dynnu enwau ar hap⁹¹.

Etholiadau maerol awdurdodau cyfunol

Mewn etholiad maerol awdurdod cyfunol, os bydd gan ddau ymgeisydd neu fwy ar ddiwedd naill ai'r broses gyfrif gyntaf neu'r ail broses gyfrif yr un nifer o bleidleisiau yn eich ardal, ni fydd yn ofynnol i'r Swyddog Canlyniadau Lleol dynnu enwau ar hap. Dylech esbonio i'r ymgeiswyr a'r asiantiaid sy'n bresennol y bydd y cyfansymiau ar gyfer eich ardal yn cael eu trosglwyddo i'r SCAC er mwyn eu cynnwys yn y broses o gyfrifo'r canlyniad ar gyfer ardal gyfan yr awdurdod cyfunol.

Datgan y canlyniadau

6.59 Rhaid i chi baratoi datganiad yn nodi enw pob ymgeisydd, cyfanswm y pleidleisiau a roddwyd i bob ymgeisydd a nifer y papurau pleidleisio a wrthodwyd a roddwyd o dan bob pennawd. Ar ôl i'r datganiad gael ei baratoi, rhaid i chi ddatgan canlyniad yr etholiad.⁹² Rhaid i chi hefyd, cyn gynted ag y bo'n ymarferol, ddarparu hysbysiad o'r canlyniad i Swyddog Priodol y cyngor lle y cynhelir pob etholiad⁹³.

Refferenda cynllunio cymdogaeth

Os nad yw'r refferendwm yn croesi ffiniau awdurdodau lleol gallwch fynd ati i ddatgan y canlyniad cyn gynted ag y byddwch yn fodlon bod eich ffigurau'n gywir⁹⁴. Ar ôl datgan y canlyniad, rhaid i chi hysbysu Swyddog Priodol y cyngor o ganlyniad y refferendwm, rhoi hysbysiad cyhoeddus o'r canlyniad a hefyd roi hysbysiad cyhoeddus o nifer y papurau pleidleisio a gyfrifwyd, cyfanswm y pleidleisiau a fwriwyd ar gyfer pob ateb a nifer y papurau pleidleisio a wrthodwyd wedi'u rhannu yn rhesymau gwahanol ar gyfer eu gwrthod⁹⁵.

Os yw'r refferendwm yn croesi ffiniau awdurdodau lleol, siaradwch â'ch [tîm lleol yn y Comisiwn](#) am gyngor.

Etholiadau maerol awdurdodau cyfunol

Mewn etholiad maerol awdurdod cyfunol, rhaid i chi baratoi datganiad ar ddiwedd pob proses gyfrif.

Yn y **broses gyfrif gyntaf**, rhaid i'r datganiad dros dro hwn gynnwys cyfanswm y pleidleisiau ffafriaeth gyntaf, nifer y pleidleisiau ffafriaeth gyntaf a roddwyd i bob ymgeisydd, cyfanswm y papurau pleidleisio a ddefnyddiwyd a nifer y papurau pleidleisio a wrthodwyd o dan bob pennawd⁹⁶. Rhaid i'r datganiad hwn gael ei anfon i'r SCAC.

Yn yr **ail broses gyfrif**, rhaid i'r datganiad dros dro hwn gynnwys nifer y pleidleisiau ail ffafriaeth a roddwyd i bob ymgeisydd sy'n weddill a nifer y pleidleisiau a wrthodwyd o dan bob pennawd⁹⁷. Rhaid i'r datganiad hwn gael ei anfon i'r SCAC.

Pan gewch gyfarwyddyd i wneud hynny gan y SCAC, rhaid i chi lunio datganiad terfynol ar gyfer pob cam a gwneud datganiad o'r cyfansymiau lleol a manylion y papurau pleidleisio a wrthodwyd o dan bob pennawd⁹⁸.

6.60 Dylid ystyried y ffactorau canlynol wrth ystyried datgan y canlyniadau:

- Penderfynwch ar yr union fan yn y lleoliad lle y bydd cyhoeddiadau a datganiadau cyhoeddus yn cael eu gwneud a phwy fydd ar y llwyfan ar yr adegau hyn. Dylai'r rhai y mae angen iddynt gyrraedd y llwyfan allu

gwneud hynny'n hawdd. Gallech ddefnyddio byrddau arddangos i gynnig cefndir addas i gyhoeddi'r canlyniadau.

- Dylai unrhyw offer cyhoeddi fod yn ei le a dylid ei wirio cyn i'r prosesau ddechrau.
- Gwiriwch ddwywaith fod y canlyniad yn gywir, a'i fod wedi'i ysgrifennu ar ffurf geiriau ar gyfer rhoi'r canlyniad ar lafar er mwyn osgoi unrhyw wallau. Efallai y bydd angen i chi ailadrodd y datganiad fel y gall y rhai sy'n bresennol glywed y manylion yn glir, yn enwedig os bydd y rhai sy'n bresennol yn cadw sŵn.
- Dylech gymryd camau i roi copi ysgrifenedig o'r canlyniadau i gynrychiolwyr y cyfryngau sy'n bresennol ar yr adeg y gwneir y cyhoeddiad oherwydd bydd hyn yn eu helpu i sicrhau eu bod yn trosglwyddo'r ffigurau yn gywir.

6.61 Pan fydd ymgeisydd wedi defnyddio ei enw a ddefnyddir yn gyffredin, dylech ddefnyddio ei enw llawn a'i enw a ddefnyddir yn gyffredin wrth ddatgan y canlyniad.

6.62 Unwaith y byddwch wedi cyhoeddi'r canlyniad yn y broses gyfrif, bydd yn derfynol ac ni ellir ei newid. Dylech felly sicrhau mai'r canlyniad cywir rydych yn ei gyhoeddi.

6.63 Fodd bynnag, os byddwch yn gwneud camgymeriad wrth gyhoeddi'r canlyniad ar lafar gallwch gywiro hyn, ar yr amod y'i gwneir ar unwaith.

Pan fyddwch wedi datgan bod yr ymgeiswyr perthnasol wedi'u hethol rhaid i chi hefyd roi eu henwau i Swyddog Priodol y cyngor. Ceir canllawiau pellach ar roi hysbysiad cyhoeddus ar ôl yr etholiad yn [Rhan F – Ar ôl datgan y canlyniad](#).

Etholiadau maerol awdurdodau cyfunol

Mewn etholiad maerol awdurdod cyfunol, bydd y SCAC yn hysbysu Swyddog Priodol yr awdurdod cyfunol o'r person a etholwyd. Ceir canllawiau pellach ar roi hysbysiad cyhoeddus ar ôl yr etholiad yn ein [Canllawiau i SCACau: Cyflawni prosesau allweddol](#).

-
- ¹ Rheol 44(1) Atodlen 2 Rheol Etholiadau Lleol (Prif Ardaloedd) (Lloegr a Chymru) 2006 ("Rheolau Prif Ardaloedd 2006"), Rheol 44(1) Atodlen 2 Rheolau Etholiadau Lleol (Plwyfi a Chymunedau) (Lloegr a Chymru) 2006 ("Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006"), Rheol 46(49) Atodlen 1 Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Etholiadau Maerol) (Lloegr a Chymru) 2007 ("Rheolau Etholiadau Maerol 2007"), Rheol 46 a 49 Atodlen 1 Gorchymyn (Etholiadau Maerol) Awdurdodau Cyfunol 2017 (Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017)
- ² Rheol 44(1) Atodlen 3 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 45(1) Atodlen 3 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 47(1) Atodlen 3 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 47 a 50 Atodlen 3 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ³ Rheol 45(9)(b) Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 45(9)(b) Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 47(10)(b) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 47(6) a 50(7)(b) Atodlen 50 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁴ Rheol 43(1) a 45(9) Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 50(7) a 45(9) Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 50(7)(a) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 45(1) a 47(6) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁵ Rheol 44(7) Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 44(7) Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 47(8) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 46(3) ac 49 Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁶ Rheol 44(7) Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 44(7) Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 47(8) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 46(7) ac 8 Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁷ Rheol 46(1) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁸ Rheol 46(1) a 49(1) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017.
- ⁹ Rheol 37(3) Atodlen 3 Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Cynnal Refferenda) (Lloegr) 2012 ("Rheolau Cynnal Refferenda (Lloegr) 2012"),
- ¹⁰ Rheol 44 Atodlen 3 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 44 Atodlen 3 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 46 Atodlen 3 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 46 Atodlen 3 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ¹¹ Rheol 44(2) Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 44 Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 46 Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 46(5) a 49(4) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ¹² Rheol 28 Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 28 Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 30 Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 30 Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ¹³ Rheol 44(3) Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 44(3) Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 47(8) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 46(3) ac 49 Atodlen 3 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ¹⁴ Rheol 44 Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 44 Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 46 Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 46(5) a 49(4) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ¹⁵ Adran 6E(1) Deddf Pleidiau Gwleidyddol, Etholiadau a Refferenda 2000 ("PPERA 2000")
- ¹⁶ Adran 6F PPERA 2000
- ¹⁷ Rheol 44(2) Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 44(2) Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 46(2) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 46(3) a 49(2) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017 ac Adran 6A PPERA 2000
- ¹⁸ Adran 6E, PPERA 2000
- ¹⁹ Adran 6F PPERA 2000
- ²⁰ Rheol 45(7) Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 45(7) Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 47(8) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 47(7) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ²¹ Rheol 45(7) a 51(2) Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 45(7) a 51(2) Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 47(7) a 56(2) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 47(8) a 61(2) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ²² Rheol 51(2) Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 51(2) Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 56(2) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 61(2) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017

-
- ⁴⁵ Rheol 16 Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁴⁶ Rheol 16 Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁴⁷ Rheol 47 Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁴⁸ Rheol 51(3) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁴⁹ Rheol 52 Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁵⁰ Rheol 54 Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁵¹ Rheol 54(2) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017.
- ⁵² Rheol 58 Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017.
- ⁵³ Rheol 55 Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017.
- ⁵⁴ Rheol 56(3) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017.
- ⁵⁵ Rheol 59(17) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017.
- ⁵⁶ Rheol 47 Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 47 Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 48 Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 51 Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁵⁷ Rheol 47(2) Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 47(2) Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 48(2) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 51(2) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁵⁸ Rheol 48 Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁵⁹ Rheol 52(2) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁶⁰ Rheol 52(3) a 48 Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁶¹ Rheol 47(3) Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 47(2) Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 48(2) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 51(2) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁶² Rheol 48 Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 48 Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 49 Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 52 Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁶³ Rheol 47(5) Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 47(5) Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 48(5) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 51(5) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁶⁴ Rheol 47(5) Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 47(5) Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 48(5) Atodlen 2 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 51(5) Atodlen 2 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁶⁵ Rheol 48(5) Atodlen 2 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 51(5) Atodlen 2 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁶⁶ Rheol 47(4) Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 47(4) Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 48(4) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 51(4) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁶⁷ Rheol 48(5) a 52(3) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁶⁸ Rheol 48(1) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁶⁹ Rheol 52(3) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁷⁰ Rheol 51(6) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017.
- ⁷¹ Rheol 45(11) Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 45(11) Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 47(12) Atodlen 2 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 47(8) Atodlen 2 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁷² Rheol 54(2)(b) a 56(3)(b) Atodlen 2 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁷³ Rheol 57 Atodlen 2 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017.
- ⁷⁴ Rheol 46 Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 46 Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 59(8) a (9) Atodlen 2 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 53(3) Atodlen 2 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁷⁵ Rheol 46 Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 46 Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 50 Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 53 Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁷⁶ Rheol 51(2) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁷⁷ Rheol 50 Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁷⁸ Rheol 50(1) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁷⁹ Rheol 53(2) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁸⁰ Rheol 54(2) a 56(3) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017.
- ⁸¹ Rheol 54(2) a 56(3) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017.

-
- ⁸² Rheol 57 Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017.
- ⁸³ Rheol 46(1) Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 46(1) Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 50(1) a 52(3) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 53(1) a 55(3) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁸⁴ Rheol 50(1) a 52(3) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁸⁵ Rheol 38 Atodlen 3 Rheolau Refferenda Cynllunio Cymdogaeth 2012
- ⁸⁶ Rheol 49 Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 49 Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 53(4) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 59(12) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁸⁷ Rheol 40 Atodlen 3 Rheolau Cynnal Refferenda (Lloegr) 2012
- ⁸⁸ Rheol 41 Atodlen 3 Rheolau Refferenda Cynllunio Cymdogaeth 2012
- ⁸⁹ Rheol 51(3) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007 a Pharagraff 3 Atodlen 2 Deddf Llywodraeth Leol 2000
- ⁹⁰ Rheol 51(3) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007 a Pharagraff 3(3) Atodlen 2 Deddf Llywodraeth Leol 2000
- ⁹¹ Rheol 51(5) Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007
- ⁹² Rheol 50 Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 50 Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 54 Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 59(15) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁹³ Rheol 50 Atodlen 2 Rheolau Prif Ardaloedd 2006, Rheol 50 Atodlen 2 Rheolau Plwyfi a Chymunedau 2006, Rheol 54 Atodlen 1 Rheolau Etholiadau Maerol 2007, Rheol 59(17) Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017
- ⁹⁴ Rheol 42 Atodlen 3 Rheolau Refferenda Cynllunio Cymdogaeth 2012
- ⁹⁵ Rheol 42(1) Atodlen 3 Rheolau Refferenda Cynllunio Cymdogaeth 2012
- ⁹⁶ Rheol 54 Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017.
- ⁹⁷ Rheol 56 Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017.
- ⁹⁸ Rheol 59 Atodlen 1 Rheolau Maerol Awdurdodau Cyfunol 2017.